

Tomasz Marcin DUDZIŃSKI

Gruss aus Gleiwitz

*Część VI: Rozkwit i upadek
Cesarstwa Niemieckiego*

Wydanie darmowe.

*Handel niniejszą publikacją jest zabroniony.
Niniejsza publikacja może być kopiowana przez
Użytkownika oraz nieodpłatnie rozprowadzana.
Zabronione są jakiekolwiek zmiany w treści
publikacji bez pisemnej zgody autora.*

*Egzemplarz nr 005
Użytkownikiem egzemplarza jest:
Władysław Gębczyk*

Tomasz Marcin
DUDZIŃSKI

Gruss aus Gleiwitz

Część VI:
Rozkwit i upadek Cesarstwa Niemieckiego

Tomasz Marcin Dudziński

„Gruss aus Gleiwitz. Część VI: Rozkwit i upadek Cesarstwa Niemieckiego”

Copyright© by Tomasz Marcin Dudziński

All rights reserved

Fotografie: Krzysztof Wójcik, Tomasz Marcin Dudziński

Projekt okładki: Tomasz Marcin Dudziński

Wydanie III

Gliwice, luty 2012

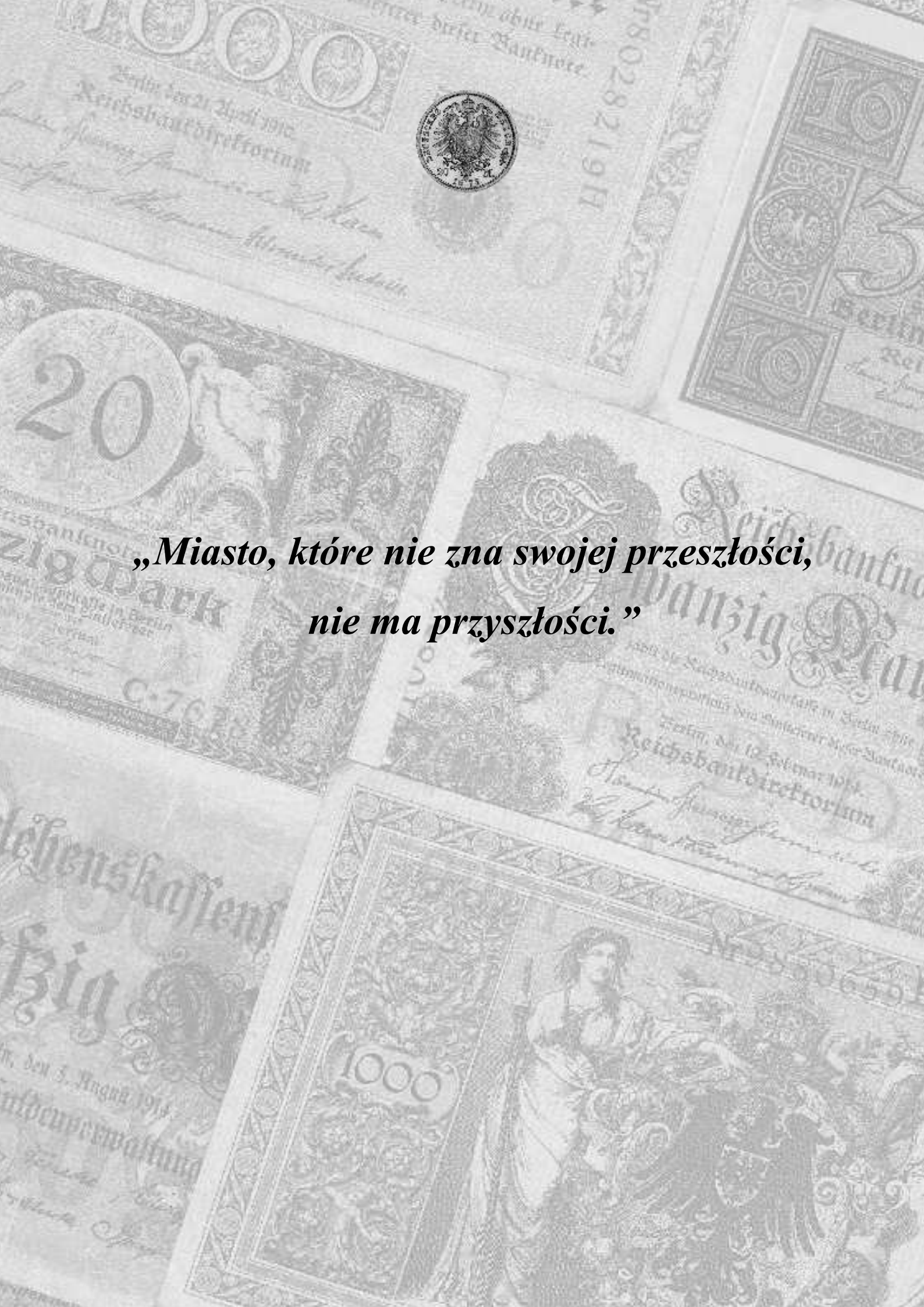
Wiek XIX to dla Gliwic swoista „epoka żelaza”: krajem rządził Żelazny Kanclerz, w gliwickiej hucie odlano pierwszy żelazny krzyż, królowała żelazna biżuteria, a wkrótce do miasta dotarła kolej żelazna... W przeciwieństwie do innych śląskich miast Gliwice swój dynamiczny rozwój zawdzięczają nie kopalniom, lecz zakładom związanym z produkcją i przetwarzaniem żelaza. A wszystko to pod czujnym okiem trzech władców pragnących zachować status quo w Europie.

Czy szybszy finał wyścigu o gliwicki węgiel zmieniłby losy miasta? Kto wybudował Kanał Kłodnicki? Czy w centrum miasta rzeczywiście był port? I kim był tajemniczy jeździec galopujący nago przez całe miasto?

Szósta część opowieści o Gliwicach to historia rozkwitu przemysłu, ogromnych pieniędzy i rozczarowania zwykłych ludzi otaczającą ich rzeczywistością...

Zapraszam na wycieczkę w przeszłość. Cel wyprawy to lata:

1871 – 1918

The background is a collage of historical German documents and banknotes. At the top left, a document from the Reichsbankdirektorium dated April 21, 1910, is visible. To its right is a circular seal of the Reichsbank. Below these are various banknotes: a 20 Mark note on the left, a 1000 Mark note at the bottom, and a 10 Mark note on the right. The text is overlaid on this collage.

***„Miasto, które nie zna swojej przeszłości,
nie ma przyszłości.”***

1871

- 10 stycznia – Ułani z Gliwic walczą w bitwie o Le Mans.
- 18 stycznia - Zjednoczenie Niemiec pod berłem króla Prus Wilhelma I. Powstaje Cesarstwo Niemieckie.
- Do miasta przybywają transporty z rannymi żołnierzami.
- 21 marzec - Zmarł Theodor Stentz, królewski radca górniczy i dyrektor gliwickiej huty. Został pochowany na Cmentarzu Hutniczym.
- Miasto liczy prawie 13 130 mieszkańców.
- 1 maja – Obok gliwickiego gimnazjum stanął pomnik ku czci dziekana ks. Stanisłausa Siegmunta i nauczyciela Böbela.
- 10 maja – Pokojem we Frankfurcie zakończono wojnę prusko – francuską.
- W gliwickiej hucie zakończono produkcję zbrojeniową.

Viktoria-Bad, Gleiwitz
Wilhelmstraße 28
Bannenbäder 1. und 2. Klasse
Kiefernadel-Bäder :: Ruffisch=römische Bäder
Elektrische Licht-Bäder :: Kohlensaure Bäder
Duschen nach ärztlicher Vorschrift
Hallen = Schwimmbad
(Schwimm-Unterricht)
Dampfbäder für Damen: Montag u. Donnerstag von 1—8 Uhr nachm.
Schwimmbäder für Damen: Dienstag und Freitag von 1—5 Uhr nachmittags. Mittwoch und Sonnabend von 1—4 Uhr nachmittags.

Sachgemäße Massage!

Sachgemäße Massage!

„Reklama dźwignią handlu” – nie był to tylko pusty slogan. W lokalnej prasie coraz częściej ukazywały się ogłoszenia reklamowe.

Na zdj.: ogłoszenie reklamowe z „Oberschlesien im Bild”.

- Na bazie przejętej spółki „Minerva” powstaje „Oberschlesische Eisenbahn Bedarfs A.G.”, w skrócie „Oberbedarf”, koncern hrabiego Ballestrema wykupujący stopniowo kolejne śląskie spółki, także w Gliwicach.
- Na pamiątkę zwycięskiej wojny francusko - pruskiej w ogrodzie obecnego Teatru Muzycznego zostaje zasadzony dąb „Cesarza”.
- Do pacyfikacji strajków robotniczych w Königshütte (Chorzów) wysłano oddział gliwickich ułanów.

1872

- 4 lutego – Przez kilka godzin wieczornych można było podziwiać nad miastem zorzę polarną.
- 11 marca – Ukazuje się ustawa o likwidacji szkół wyznaniowych i utworzeniu szkół państwowych. Następuje też likwidacja nauczania w języku polskim.
- 15 marca – Bank Emanuela Fränkla zostaje przejęty przez Wrocławski Bank Wekslowy – Breslauer Wechslerbank, który otwiera przy rynku swoją filię.
- Powstaje nowa szkoła – obecnie Szkoła Podstawowa nr 11 im. Hugona Kołłątaja.
- Szobiszowicki ksiądz Ignacy Ledwoch zostaje skazany na karę aresztu w zawieszeniu za kolportaż broszur w języku polskim.
- Nowym dowódcą gliwickich ułanów zostaje Cleve.
- Magistrat wydał dokument o powołaniu towarzystwa aukcyjnego z wkładem 40 000 talarów powołanego do budowy teatru miejskiego. Projekt upadł w 1877 roku.

Wkrótce po zjednoczeniu wprowadzono reformę walutową. Oficjalnym pieniądzem Cesarstwa stała się niemiecka marka.

Nominały monet do 1 marki były takie same w całym kraju, wyższe nominały zachowały charakter lokalny.

Na zdj.: cesarz Wilhelm na monecie o nominale 20 marek.

Fot.: autor.

- Z gliwickiej huty zwolniono artystę rzeźbiarza Wilhelma Samuela Weigelta. Oddział odlewnictwa artystycznego został zlikwidowany.*
- Kardynał Förster wydał zgodę na wybudowanie w Brzezince kościoła.*
- Gliwiczanie Emmanuel Friedländer nabywa pierwsze nadania górnicze w okręgu rybnickim.*
- Nad pokładami węgla kamiennego w dzielnicy Elguth (Ligocie Zaborskiej) książę Hugo zu Hohenlohe Öhringen buduje kopalnię „Carl Oswald”, jednak budowy nie ukończono ze względu na trudne warunki geologiczne.*
- Powstaje „Oberschlesische Synagoge Gemeinden” – „Górnośląski związek synagogałny”, do którego należą także Gliwice.*
- Związany z Gliwicami hrabia Franz von Ballestrem zostaje posłem Reichstagu.*
- Josef Kleczewski otwiera fabrykę papieru. Podstawą produkcji była tektura.*

- *W Czechowicach powstaje szkoła. Budynek istnieje do dziś mieszcząc Stowarzyszenie Rozwoju Czechowic.*
- *11 lipiec - W Gliwicach urodził się Richard Huldshiner, pisarz, publicysta i felietonista.*
- *Kościółek p.w. Świętej Trójcy przy Nikolaistraße (ul. Mikołowska) zostaje przekazany starokatolikom.*
- *Wrzesień – Ma miejsce konferencja monarchów w Berlinie, podczas której zostaje zawarte wstępne porozumienie pomiędzy Rosją, Niemcami i Austro-Węgrami w sprawie utrzymania status quo w Europie.*
- *Zmarł Gustav Neumann, gliwicki drukarz i wydawca, twórca gazety „Oberschlesische Wanderer”.*

1873

- *31 marzec – Przemysłowcy Friedländer, Hegenscheidt, Goretzki i Oppenheim otwierają Gleiwitzer Discontobank.*
- *25 kwietnia - Szobiszowicki ksiądz Ignacy Ledwoch zostaje skazany na karę grzywny za kolportaż broszur w języku polskim.*
- *6 maja – W Petersburgu zawarto tajną konwencję wojskową o utrzymaniu pokoju w Europie i wzajemnej pomocy militarnej.*
- *25 maja – Otto von Bismarck uchwala tzw. „prawo majowe” nakazujące państwowy nadzór nad duchownymi wygłaszającymi kazania z ambony.*
- *6 czerwca – W wiedeńskim pałacu Schönbrunn zostaje zawarte analogiczne do aktu z 6 maja porozumienie rosyjsko – austriackie.*
- *17 czerwca – Nad Gliwicami przeleciał sporej wielkości meteor.*
- *Sośnica staje się samodzielną gminą podlegającą powiatowi zabrskiemu.*
- *Gliwiczanie dr Adolf Keßler zostaje koronerem w Nowym Jorku.*

- *Podczas trwania wiedeńskiej wystawy za wybitne osiągnięcia odznaczono gliwickiego przemysłowca Wilhelma Augusta Hegenscheidta.*
- *Przedsiębiorca William Suermondt rozpoczyna starania o nadanie kilkunastu pól górniczych w rejonie miasta.*
- *28 lipca – W Gliwicach urodził się Hermann Willy, doktor filozofii, historyk, nauczyciel, autor publikacji „Alfons X z Kastylii jako rzymski władca”.*
- *12 września – Nastąpiło uruchomienie fabryki papieru Josefa Kleczewskiego.*
- *11 października – Po raz kolejny wybucha epidemia cholery. Zmarło ponad 50 osób.*
- *22 października – Zostało oficjalnie zawarte porozumienie trzech mocarstw w celu utrzymania pokoju w Europie i udzielenia wzajemnej pomocy militarnej w wypadku agresji innego mocarstwa.*

1874

- *August Henning otwiera fabrykę maszyn.*
- *Ze stanowiska burmistrza ustępuje Eduard Tauchert.*
- *1 kwietnia – Wprowadzono instytucję małżeństw cywilnych. Powstaje pierwszy gliwicki urząd stanu cywilnego.*
- *Franciszek Przynicznyński zaczyna wydawać w Gliwicach i w Bytomiu polskojęzyczne pismo „Gazeta Górnśląska”.*
- *Nowym dowódcą pułku ułanów zostaje syn szefa regimentu mjr von der Gröben.*
- *Pierwszym budowniczym miejskim przy gliwickim magistracie został mianowany Carl Hieronymus.*

- 2 września - Na Neumarkt (nazywanym potem Germaniaplatz - ob. Plac Piastów) odsłonięto pomnik bohaterów wojny francusko - pruskiej przedstawiający Germanię autorstwa berlińskiego artysty Ferdinanda Hartzera.
- Gliwicki rynek wyłożono kostką brukową.

1875

- 26 luty - W Gliwicach urodził się Richard Wetz, kompozytor i muzykolog.
- Nadburmistrzem Gliwic (w miejsce stanowiska burmistrza) zostaje pochodzący z Rawicza Alfred Kreidel.
- 3 marzec - W Gliwicach urodził się Harry Vosberg, pisarz.
- W mieście powstaje Związek Katolicko – Ludowy.
- 1 kwietnia – Powstaje katolickie czasopismo „Oberschlesische Volkstimme” redagowane przez Victora Ganczarskiego.

Nowe państwo wymagało nowych barw narodowych oraz nowego godła. Tym ostatnim został wizerunek stylizowanego orła.

Na zdj.: srebrna moneta o nominale 5 marek.

Kolekcja prywatna.

Fot.: autor.

- Nadburmistrz Alfred Kreidel nakazuje utworzenie dętej orkiestry miejskiej.
- 2 czerwca – Na podstawie nowego prawa Victor Ganczarski, redaktor naczelny „Oberschlesische Volkstimme” zostaje skazany na rok więzienia za prowadzenie swojej działalności.
- Przy magistracie powstaje też urząd mierniczy. Pierwszym zatrudnionym geodetą zostaje Friedrich Breiter.
- W Gliwicach odbył się zjazd przedstawicieli 20 miast śląskich
- Dzięki otwarciu wielu nowych zakładów przemysłowych przybywa mieszkańców Gliwic. Liczba ludności wzrasta do 14 156 osób.
- 17 listopada – Pastor Schulze zostaje mianowany superintendentem nowopowstałej ewangelickiej diecezji w Gliwicach.
- 31 grudnia – W atmosferze skandalu bankrutuje Gliwicki Bank Dyskontowy - Gleiwitzer Discontobank.

1876

- 1 stycznia - Königliche Bank (Bank Królewski) przemianowano na Kaiserliche Reichsbankstelle (Cesarski Bank Rzeszy).
- Wytyczono Wilhelmstraße (ul. Zwycięstwa) jako główną arterię miasta łączącą rynek z dworcem kolejowym.
- Ku czci byłego burmistrza miasta Eduarda Taucherta jedną z ulic miasta nazwano jego imieniem
- Magistrat nakazuje – jako pierwsze Śląskie miasto – badanie sprzedawanego mięsa.
- Do więzienia trafił wróg publiczny nr 1, Vinzent Elias, członek gangu złodziejskiego znany z brawurowej kradzieży gliwickiej kasy miejskiej.
- 1 września – Otwarto kolejowy urząd pocztowy.

- Za sumę 24 000 reichsmarek zakupiono parcelę położoną przy Tauchertstraße (ob. ul. Zygmunta Starego) pod budowę nowej siedziby starostwa powiatowego.
- Zmarł Anton Seidel, jeden z najbardziej zasłużonych i lubianych gliwickich nauczycieli. Został pochowany na cmentarzu Starozielskim.
- Przy gliwickiej hucie powstaje Męskie Towarzystwo Śpiewacze.

1877

- Mistrz budowlany Marx sporządził geodezyjną mapę miasta.
- W Gliwicach utworzono sąd rejonowy.
- 1 maja – Przy Oberwalstraße (ob. ul. Górnych Wałów) otwarto pocztę oraz urząd telegraficzny.
- Wybucho epidemia tyfusu plamistego.
- 10 wrzesień - W Gliwicach urodził się Fritz Jüngst, dyrektor katowickiej kopalni „Kleofas”.
- W mieście koncertuje sztokholmski damski kwartet w towarzystwie wrocławskiego pianisty Bruno Kurona.
- 1 października - Rada Miejska wydaje decyzję o zniesieniu w mieście szkolnictwa wyznaniowego. Siostry zakonne zobligowano do opuszczenia domu dziecka.

1878

- 20 stycznia - Loża wolnomularska „Zur siegenden Wahrheit” przenosi się do własnej siedziby w nowo wybudowanej kamienicy przy ul. Dworcowej 13.
- Przy Oberwalstraße (ob. ul. Górnych Wałów) powstaje szkoła dla dziewcząt im cesarzowej Augusty – „Augusta Schule”.

- Kolejna reforma sądownictwa – w miejsce sądu okręgowego powstaje sąd krajowy.
- Miasto nawiedza wielka, trwająca kilka dni powódź.
- Starosta gliwicki ponownie zmienia siedzibę przeprowadzając starostwo na ob. ul. Zygmunta Starego. Nowa siedziba starostwa powstała według projektu Carla Hieronymusa.
- 23 czerwca - Z inicjatywy nadmistrza hutniczego Amanda Reuter powstaje gliwickie towarzystwo sportowe Turnverein Vorwärts Gleiwitz.
- Kolejnym dowódcą ułanów jest mjr Wilhelm von Dresky.
- Edmund Zernik wymyślił i skonstruował wóz asenizacyjny do wywozu nieczystości.
- 2 września – W Łabędach urodził się Johannes „Hanno” hrabia von Welczek, dyplomata, ambasador Niemiec we Francji.
- 19 listopada – Zmarł prof. Josef Heimbrod, jeden z najbardziej zasłużonych gliwickich nauczycieli, autor 10 publikacji dotyczących literatury antycznej.

W pobliżu linii kolejowej powstawały coraz to nowe zakłady przemysłowe, jak choćby zakłady Huldshinsy`ego, czy też fabryka armatury Weinmann und Lange, mieszcząca się tuż obok starego dworca kolejowego.

Na zdj.: strona z katalogu wyrobów firmy Weinmann und Lange.

Kolekcja prywatna, fot.: autor.

- 18 grudnia - W szpitalu dla psychicznie chorych w Bolesławcu zmarł *Wilhelm von Blandowski*, gliwiczanie, fotograf, badacz i podróżnik.

1879

- Na całym Śląsku ogłoszono stan klęski głodu.
- Zniesiono cła na transporty żywności na cele charytatywne.
- Władze miasta zorganizowały 6 kuchni ludowych dla najuboższych mieszkańców miasta.
- Gliwiczcy ułani interweniują tłumiąc rozruchy w Zabrze oraz Zaborzu.
- Szkoła zawodowa zostaje przekształcona w szkołę realną, natomiast szkoła przemysłowa w 9-cio klasową szkołę wyższą.
- 18 czerwiec - W Gliwicach urodził się *Kurt Münzer*, pisarz, autor książek „Schylek życia Casanovy” oraz „Fantom”.
- Fatalne warunki pogodowe spowodowały klęskę nieurodzaju.
- W Gliwicach urodził się *Franciszek Brudniok*, ksiądz, pedagog, doktor teologii.
- 7 października – Pomiędzy Austro-Węgrami i Niemcami zostaje zawarte tzw. dwuprzymierze, sojusz na wypadek ataku ze strony Rosji.
- W okolicy Gliwic ponownie wybucha epidemia tyfusu.
- 11 grudnia – Zmarł *Richard Wachler*, pracownik huty, autor nowatorskiej metody formowania w glinie. Został pochowany na Cmentarzu Hutniczym.

1880

- Marzec – *Piotr Balcerz* zamyka w Toszku ostatnią stację dyliżansów pocztowych, obsługujących także Gliwice.
- Zbudowano połączenie kolejowe przez Łabędę do Pyskowic.

- *Otwarto nowo wybudowane pawilony z egzotycznymi roślinami należące w późniejszym czasie do Palmiarni Miejskiej.*

W życiu miasta bardzo ważną rolę odgrywali duchowni.

Na zdj.: grób ks. Ignacego Ledwocha w Łabędach; fot.: autor.

W drugiej połowie XIX wieku część spraw administracyjnych przejęło od kościoła państwo.

*Na zdj.: pieczęć kasy kościoła
p.w. św. Bartłomieja. Kolekcja prywatna.
fot.: autor.*

- *Ludność miasta wzrosła do 15 077 osób.*
- *Po raz pierwszy publicznie zwrócono uwagę na zanieczyszczenie wód Kłodnicy przez zakłady przemysłowe.*
- *Zmarł Emmanuel Friedländer, przemysłowiec, hurtowy handlarz węglem.*
- *Dowódcą ułanów zostaje mianowany płk Wilhelm von Lepel.*
- *Powstaje pierwsza polska organizacja - Towarzystwo Czytelni Ludowych.*
- *Powstał pierwszy w mieście teatr. Budynek mieścił także kawiarnię, basen oraz łaźnię.*
- *1 października - Przy Niderwallstraße (ul. Dolnych Wałów) utworzono klinikę laryngologiczno – okulistyczną.*
- *Tego samego dnia – Nowym redaktorem naczelnym „Oberschlesische Volkstimme” zostaje dr Friedrich Helle.*

1881

- *16 lutego – W wyniku postępującej choroby umysłowej zmarł urodzony w Gliwicach Gustav Neumann, niemiecki arcy mistrz szachowy, syn najbardziej znanego gliwickiego drukarza i wydawcy.*

- Przy Preiswitzerstraße (ul. Pszczyńskiej) zostaje otwarty tzw. Cmentarz Tryński. Pierwszym pochowanym był bohater wojenny kampanii z 1870 roku (wojna francusko - pruska).
- Do miasta przybywa sztab i II batalion Poznańskiego Pułku Piechoty Grollmana nr 18 (1 Posensches Infanterie Regiment Grollman nr. 18).
- Do Gliwic przyłączono część Szobiszowic.
- W mieście powstała klinika dentystyczna.
- 29 sierpnia - W Gliwicach urodził się Alfred Hauptmann, znany psychiatra i neurolog pochodzenia żydowskiego.
- W Gliwicach utworzono giełdę zbożową.
- Za sumę 33 000 reichsmarek został zakupiony teren pod budowę nowego teatru przy Klosterstraße (ul. Wieczorka).
- Gliwicka gazeta „Der Oberschlesische Wanderer” staje się dziennikiem.
- Do czasu ustanowienia nowego biskupa metropolity wrocławskiego na czele diecezji wrocławskiej staje wikariusz apostolski Hermann Gleich.
- Do Gliwic przeprowadza się Oscar Caro, żydowski przemysłowiec.
- W lokalnych gazetach pojawiają się pierwsze nekrologi zamawiane przez rodzinę zmarłego.
- W Gliwicach urodził się Heinrich Nitsche, kompozytor i dyrygent chóru.
- 3 października – Otwarto zakład kąpielowy Lohmeyera.
- Październik – Robotnicy walcowni huty „Hermina” podjęli strajk żądając wyższych płac oraz skrócenia czasu pracy.
- 12 grudzień – Wielki pożar niszczy fabrykę papieru Kleczewskiego.

1882

- Powstaje kolejna gliwicka fabryka drutu.
- Przemysłowiec Oscar Caro zamawia wybudowanie luksusowej willi nieopodal gliwickiego rynku.
- W hucie „Hermina” założono oświetlenie elektryczne.
- W budynku Szkoły Przemysłowej powstaje Oberrealschule - szkoła realna stopnia licealnego.
- Gliwicka gmina żydowska wyasygnowała niemal 4000 marek na pomoc dla ofiar pogromów w Rosji.
- Szpital miejski przy Schröterstraße staje się szpitalem garnizonowym.
- Rozpoczyna się budowa szpitala miejskiego przy Friedrichstraße (ob. ul. Kościuszki).
- Śląskim biskupem zostaje Robert III Herzog.
- 25 listopad – Podróżujący do Nysy arcyksiążę odwiedza Gliwice, Brzezinkę oraz Łabędę.

1883

- W gliwickiej hucie żelaza uruchomiono nową odlewnię. Podstawą produkcji są rury.
- Zapadła decyzja o budowie rzeźni miejskiej.
- 13 marca - Zmarł były burmistrz, Eduard Tauchert. Został pochowany na cmentarzu Starokozielskim (obecnie Park Francuski).
- Przemysłowiec Hegenscheidt nakazuje założyć połączenie telefoniczne pomiędzy jego willą przy Tauchertstraße, a fabryką.
- Gliwice nawiedza kolejna wielka powódź.
- Otwarto fabrykę materiałów ogniotrwałych.

Pierwsze monety o nominalach 10 i 20 marek były graficznie niedopracowane.

Na zdj.: różne monety o nominale 20 marek; fot.: autor.

- *Ksiądz Johannes Chrzęszcz został nauczycielem w gliwickim gimnazjum.*
- *Hegenscheidt kupuje ziemię w pobliskich Ornontowicach, gdzie wznosi kolejny zakład przemysłowy oraz buduje pałac dla syna Otto.*
- *10 grudnia – W Gliwicach urodził się Erich von Keiser, weteran I wojny światowej, lotnik, generał brygady luftwaffe.*
- *30 grudnia – W mieście utworzono Towarzystwo Ochrony Zwierząt.*

1884

- *3 luty – W Brzezince powstaje Męskie Towarzystwo Śpiewacze.*
- *W mieście powstaje żydowska loża masońska „Die Humanitas”.*
- *Miasto odkupuje dotychczasową rzeźnię Trzaskalika z myślą o budowie nowoczesnej rzeźni miejskiej.*
- *W gliwickiej hucie zostaje zatrudniony artysta rzeźbiarz Carl Julius Meine.*
- *1 lipiec – Nowym gliwickim rabinem zostaje dr Wilhelm Münz.*

Bóg mórz zadomowił się na gliwickim rynku na dobre.

Na zdj.: fontanna z Neptunem. Fot.: autor.

- *Wzrasta znaczenie organizacji żydowskich – w Katowicach odbywa się pierwszy światowy kongres syjonistyczny (tzw. Kattowitz Konferenz).*
- *W mieście utworzono instytut kształcenia nauczycielek.*
- *Zostaje wprowadzony obowiązek szkolny dla młodzieży do lat 18.*
- *Gliwicy i ornontowiccy pracownicy zakładów Hegenscheidt'a zakładają Zakładowe Kasy Chorych.*
- *W Łabędach w miejscu starej szkoły drewnianej stanął nowy budynek murowany.*
- *1 października - Oddano do użytku nowy cmentarz wielowyznaniowy przy ul. Poniatowskiego (Cmentarz Lipowy).*
- *Tego samego dnia powstaje Powiatowa Kasa Oszczędnościowa.*
- *11 grudnia - Zmarł gliwicki proboszcz ks. Biernacki.*
- *17 grudnia – Oddano do użytku szpital miejski przy Friedrichstraße (ul. Kościuszki).*

1885

- *26 kwietnia - Uroczyste poświęcenie Cmentarza Lipowego.*
- *Kończy się budowa willi Caro - obecnej siedziby muzeum w Gliwicach.*
- *W Starych Gliwicach przy ob. ul. Wiejskiej oddano do użytku nowy budynek szkoły dla mieszkańców Starych Gliwic i Łabęd.*
- *W kościele ewangelickim zainstalowano ogrzewanie gazowe.*
- *W Petersdorf (Szobiszowicach) utworzono ochotniczą straż pożarną.*
- *Nowym dowódcą ułanów z Gliwic zostaje baron mjr Friedrich von Dincklage.*
- *1 sierpnia – Rozpoczęła działalność rzeźnia miejska, w związku z tym wybudowano nową drogę dojazdową oraz nowy most na Kłodnicy.*

W nowym państwie szczególną wagę przywiązywano do kultury fizycznej. Powstawały więc liczne kluby i towarzystwa reprezentujące różne dyscypliny sportowe.

*Na zdj.: drużyna pływacka.
Fot.: „Oberschlesien im Bild”.*

- *Miasto odwiedza generał Helmuth Karl hrabia von Moltke, szef sztabu generalnego cesarstwa.*
- *Wchodzą w życie tzw. rugi pruskie – ludność nieposiadająca obywatelstwa zostaje usunięta z Niemiec.*
- *W mieście mieszka już 17 660 osób.*
- *15 września - W Starych Gliwicach urodziła się Jadwiga Marek, polska działaczka plebiscytowa i niepodległościowa, bliska współpracowniczka dr Wincentego Styczyńskiego, założycielka Towarzystwa Polek w Gliwicach.*

1886

- *8 lutego – W ścianę domu, w którym mieszkał Theodor Erdmann Kalide została wmurowana marmurowa tablica pamiątkowa ufundowana przez Towarzystwo Biesiadne Zajazdu „Wandel”.*
- *Ukazuje się pierwsze wydanie „Historii miasta Gliwice” - „Geschichte der Stadt Gleiwitz” gliwickiego nauczyciela Benno Nietsche.*
- *Fabryka drutu Heinricha Kerna zostaje wchłonięta przez zakłady Hegenscheidta.*

- Ze stanowiska miejskiego budowniczego ustępuje Carl Hieronymus. Na stanowisku zastępuje go Carl Verwiebe.
- Ponownie na czele diecezji wrocławskiej staje wikariusz apostolski Hermann Gleich
- W Gliwicach urodził się Arthur Silbergleit, poeta pochodzenia żydowskiego, znany głównie z wierszy o charakterze religijnym. W 1943 ze względu na pochodzenie wywieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął.

1887

- 1 kwietnia - Do Gliwic zostaje przyłączony Trynek.
- Powstaje koncern hutniczy Oberschlesische Eisenindustrie für Bergbau und Hüttenbetrieb A.G. Założycielami są Wilhelm Hegenscheidt, Oscar Caro oraz Georg Caro. Spółka „Eisenindustrie” przejmuje Łabędzką hutę „Hermina”.
- Przy zbiegu ul. Kopalnianej i ul. Pszczyńskiej oficjalnie powstaje nowy cmentarz dla Trynku.
- Powstaje kolejna loża wolnomularska.
- Nakładem drukarni Teofila Zalewskiego w Gliwicach Franciszek Przyniczny rozpoczyna wydawanie polskiej gazety „Opiekun katolicki”, będącej kontynuacją „Gazety Górnośląskiej”.
- Przy Wilhelmsplatz (ob. Plac Inwalidów Wojennych) otwarto nowy urząd pocztowy. Budynek mieści obecnie Powiatowy Urząd Pracy.
- Pierwszym śląskim kardynałem wyniesionym do godności metropolity wrocławskiego zostaje ks. Georg von Kopp.
- Gliwicka fabryka drutu zostaje przekształcona w Górnośląskie Towarzystwo Akcyjne Przemysłu Drutów.

1888

- Uruchomiono Chamotenfabrik - fabrykę wyrobów szamotowych Didiera, późniejsze GZMO. Dziś w tym miejscu stoi centrum handlowe „Forum”.

Sto lat temu ulicę Wieczorka zamykały gmach kinoteatru. Dziś w tym miejscu znajduje się Plac Mickiewicza z pomnikiem wieszczki.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”

— Stadtgespräch —
Ist der Schlager

Gleitwitzer Kanalwasser

35 Vol. 0/0
rektifiziert, filtriert,
— fuselfrei —
pro Flasche Mk. 1.80

Gesetzl. gesch.

Alleinige Fabrikanten
Herzberg & Comp.
Gleitwitz, Wilhelmstr. 55
Filiale Kirchplatz 5.

- Uruchomiono linię kolejową Gliwice - Orzesze.
- 9 marca – Po długiej chorobie zmarł cesarz Wilhelm I. Został pochowany w Charlottenburgu (Berlin).
- Cesarzem zostaje Fryderyk III, rządzi jednak 3 miesiące.
- 15 czerwca – Zmarł cesarz Fryderyk III. Koronę cesarską otrzymuje Wilhelm II.
- W Alt Gleiwitz (Stare Gliwice) powstaje ochotnicza straż pożarna.
- 1 października – Do Gliwic przybywa Bernhard Karlipp, dyrygent, kompozytor, profesor muzyki, kierownik orkiestry gliwickich ułanów.
- 23 październik – W hotelu „Schüers” odbywa się zjazd „Górnośląskich Gmin Synagogałnych”. Jako priorytet ustalono walkę z antysemityzmem, kształcenie młodzieży żydowskiej oraz budowę sierocińców.

1889

- 27 stycznia - 22 Pułk Piechoty (Pierwszy Górnośląski) przyjmuje imię marszałka polnego Jamesa Francisa Edwarda Keitha, dowódcy wojsk pruskich poległego 17 października 1758 roku w bitwie pod Höchkirch.

- Po okresie przekształceń rozpoczyna działalność Górnośląskie Towarzystwo Akcyjne dla Budowy Górnictwa i Hutnictwa.
- Powstaje kolejna polska organizacja, Związek Wzajemnej Pomocy.
- 24 marca - Nowym redaktorem naczelnym „Oberschlesische Volkstimme” zostaje Friedrich Feldhus.
- Zmarł Salomon Lubowski, budowniczy gliwickiej synagogi, Willi Caro oraz budynku poczty głównej (obecnie Powiatowy Urząd Pracy). Spoczął na cmentarzu żydowskim przy ul. Na Piasku.
- W gliwickich zakładach Huldshinsky'ego wybudowano pierwsze piece martenowskie. Rozpoczęto także produkcję obręczy i kół kolejowych.
- 26 kwietnia – Gliwicki magistrat wystosował do ks. kard. Georga von Kopp list z prośbą o podział parafii i pozwolenie na budowę drugiego kościoła.
- Maj – Przewodniczącym Związku Gmin Synagogałnych zostaje Gliwiczanie dr Simon Jeschijahu Freud.
- Maj - Całe Niemcy paraliżuje wielki strajk górników domagających się skrócenia dnia pracy oraz podwyżek.
- Wybudowano kolejną nową szkołę – obecnie Szkoła Podstawowa nr 14 im. Stefana Żeromskiego.
- W łabędzkiej hucie „Hermina” wybudowano nowoczesną walcownię blach.
- Dowódcą gliwickich ułanów zostaje mianowany Friederich von Papen.
- Spółka „Eisenindustrie” przejmuje kapitał Górnośląskiego Przemysłu Drucianego A.G.

- Gliwickie gimnazjum kończy Max Grunwald, żydowski rabin, znawca folkloru żydowskiego.
- W zakładach Huldshinskiego wybucha strajk robotników domagających się lepszych warunków socjalnych.
- Nowo powstałe placówki dydaktyczne wizytuje minister kultury dr Gustav von Gossler, nadprezydent Prowincji Śląskiej Otto von Saydewitz oraz prezydent Rejencji Opolskiej Joseph von Bitter. Towarzyszy im starosta powiatu toszecko – gliwickiego Friedrich von Moltke.
- 20 października – Powstał Związek Polsko – Katolickich Robotników w Gliwicach. Opiekunem związku został ks. Paul Buchali.

1890

- Liczba ludności miasta wzrosła do 19 667 osób.
- 13 styczeń – Zmarł dyrektor gliwickiej huty Bruno Brand. Został pochowany rodzinnym grobowcu na Cmentarzu Hutniczym.
- W mieście powstaje związek gliwickich kupców.
- U zbiegu Friedrichstraße i Tauchertstraße (ob ul. Kościuszki i ul. Zygmunta Starego) wybudowano nowe koszary wojskowe.
- 20 marca – Cesarz Wilhelm II odwołuje z urzędu kanclerza Otto von Bismarcka.
- 1 kwietnia - W miejsce Poznańskiego Regimentu Piechoty Grollmana zostaje do Gliwic przeniesiony Pierwszy Górnośląski Regiment Piechoty nr 22 i m. marszałka Keitha - Infanterie Regiment Keith Nr.22. W mieście rozlokowano 1 i 2 batalion oraz sztab pułku. Batalion nr 3 ulokowano w Bytomiu, w 1914 przeniesiono do Katowic.

*Wielu z mieszkańców Gliwic
i okolic odcisnęło swój ślad
w historii miasta.*

*Na zdj.: August Thomas
i ks. Johannes Chrzęszcz.
Fot.: „Oberschlesien im Bild”.*

- 8 kwietnia – Odbył się pierwszy koncert orkiestry wojskowej 22 pułku piechoty. Orkiestrze przewodniczył Ernst Robert Böhme, kompozytor pułkowego marsza.
- 15 kwietnia – Stojący na czele diecezji ks. kard. Georg von Kopp pozytywnie rozpatrzył prośbę gliwickiego magistratu i wydał zezwolenie na budowę w mieście drugiej świątyni.
- W miejscu obecnego Placu Krakowskiego zasypano miejski staw Kloppot.
- C. Goldstein otwiera nieopodal dworca kolejowego hotel „Prinz von Preussen” przemianowany później na „Bahnhofshotel”.
- „Oberschlesische Volkstimme” zaczyna się ukazywać jako dziennik.
- Przy Bahnhofstraße został otwarty ekskluzywny hotel „Reichsadler”.
- Powstaje miejskie towarzystwo śpiewacze „Liederkranz”.
- Urodził się Hans Breitenbach, artysta rzeźbiarz, zadeklarowany nazista, autor wielu gliwickich pomników, m. in. „Płaczki” na Cmentarzu Lipowym oraz nieistniejącego posągu młodzieńca z Hitlerjugend.
- W gliwickich zakładach Huldschinsky'ego wybudowano stalownię i walcownię.
- W Brzezince rozpoczęto budowę neogotyckiego kościoła p.w. św. Jadwigi.

- Przy Klosterstraße powstaje neoklasycystyczny dworek, w którym po latach swoją siedzibę znajdzie Szkoła Muzyczna.
- Położony przy rynku hotel „Deutsches Haus” zyskuje zewnętrzne oświetlenie elektryczne oraz efektowny neon.
- Bendix Meyer zakłada w mieście fabrykę kotłów „Oberschlesische Kasselwerke B. Meyer G.m.b.H.”.
- Przy ul. Franciszkańskiej wybudowano kaplicę p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa.
- 19 października - Lew umierający - pomnik żołnierzy z okresu wojen napoleońskich zostaje przeniesiony z Löwenstraße na Promenade (ob. Park Chopina).
- Na terenie byłego cmentarza przy Coselerstraße zbudowano dom starców (ob. Szpital Zakaźny).

1891

- Uporządkowano teren nieczynnego cmentarza przy Coselerstraße (ul. Kozielskiej).
- 1 marca - Zmarł Wilhelm August Hegenscheidt, właściciel fabryki drutu, radny miejski, filantrop, lokalny patriota i zwolennik szkolnictwa. Został pochowany na cmentarzu Starokozielskim.
- W okolicy Rossmarkt (później Krakauer Platz – ob. Plac Krakowski), gdzie od czasów średniowiecza odbywał się tradycyjny targ koński, otwarto hotel „Goldgrube”, przemianowany w krótkim czasie na „Vier Jahreszeiten” (hotel „Cztery Pory Roku”; w budynku tym mieścił się później klub studencki „Spirala” oraz „Kinoteatr – X”, a obecnie Wydział Architektury Politechniki Śląskiej).

*Kościół p.w. św. Barbary.
Fot.: „Oberschlesien im Bild”.*

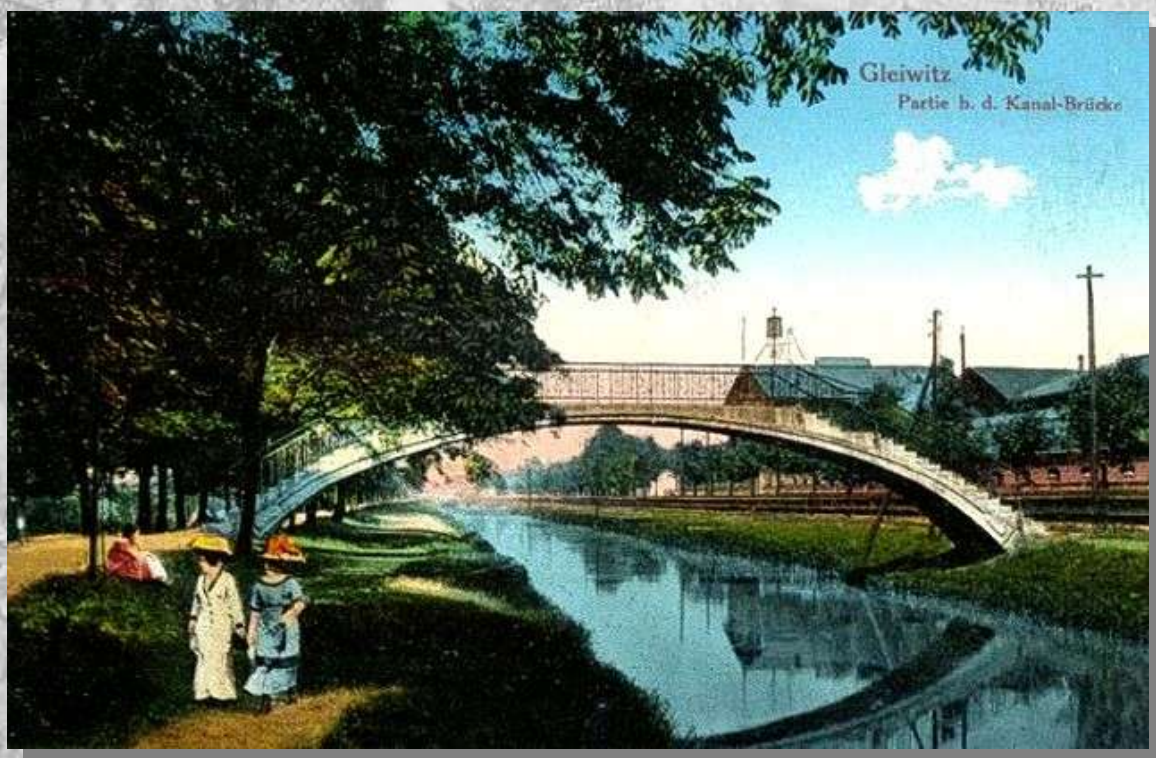
- Powstaje fundusz budowy pomnika cesarza Fryderyka III.
- Gliwicki farmaceuta, Oscar Troplowitz, dodaje do proszku do szorowania zębów spoiwa i aromatów smakowych. Powstaje w ten sposób pierwsza na świecie pasta do zębów. Kilka lat później pasta „Florisal” podbija świat.
- Ze stanowiska miejskiego budowniczego zostaje zwolniony Carl Verwiebe, samo stanowisko zlikwidowane. W jego miejsce zostało utworzone stanowisko miejskiego radcy budowlanego – Stadtbaurat. Pierwszym został Adalbert Kelm.
- 12 września – W Gliwicach urodził się Robert Erwin „Bobby” Lüthge, pisarz, scenarzysta filmowy, autor scenariusza do m.in. „Fryderyk król”, „Księżniczki czardasza” i „Hitlerjunge Quex”.
- 26 września - W Petersdorf (Szobiszowice) powstaje Towarzystwo Gimnastyczne „Silesia”, które wkrótce zmieniło nazwę na „Frohsinn”. Przewodniczącym został Carl Bönisch.
- 18 listopada – Weterynarz okręgowy Koschel powołuje do życia towarzystwo sztuki dramatycznej.

1892

- 7 stycznia - Radca sanitarny Simon Freund (był także przewodniczącym zarządu gminy żydowskiej) otrzymuje tytuł honorowego mieszkańca miasta.
- Miasto liczy 19 122 mieszkańców.
- Przy Bergwerkstraße (ul. Chorzowska) rozpoczęto budowę osiedla dla pracowników zakładów Huldshinsky'ego.
- Pod kierunkiem Arthura Schillera powstał pierwszy gliwicki oddział Czerwonego Krzyża.

- *W Gliwicach urodził się Erich Johann Gottschlich, malarz, twórca wystroju m. in kaplicy na gliwickim Cmentarzu Centralnym.*
- *24 kwiecień - Zostaje podpisana pomiędzy Gliwicami, Zabrzem i Bytomiem, a firmą Kramer & Company umowa na wybudowanie linii tramwajowej.*
- *Sierpień - Górnośląskie Towarzystwo Tramwajów Parowych w Berlinie rozpoczyna budowę parowej linii tramwajowej.*
- *Hanna Hegenscheidt otwiera szkołę prac ręcznych nazwaną „Hanna Haus”.*
- *1 listopad – Hugo Scobel kupuje browar mieszczący się przy Löwenstraße. Unikalna receptura nowego piwa powoduje, że marka „Scobel” szybko zyskuje uznanie wśród amatorów złotego trunku.*

Stara pocztówka z widokiem kanału w okolicy obecnej ul. Dubois..

Kolekcja prywatna. Fot.: autor.

W roku 1888 zmarł cesarz Wilhelm.

*Jego następcą został jego syn
Fryderyk, liberala, zdolny polityk
i dowódca wojskowy, cieszący się
wielkim szacunkiem społeczeństwa.*

*Zmarł po trzech miesiącach
panowania.*

Na zdj.: moneta z cesarzem

Fryderykiem III.

Kolekcja prywatna.

Fot.: autor.

- *Grudzień - Do miasta przywieziono dwie lokomotywy tramwaju parowego celem dokonania pierwszych próbnych przejazdów.*
- *Otwarto salę teatralno – koncertową przy Klosterstraße (ob. ulica Wieczorka).*

1893

- *Luty – Rzeźnik Trzaskalik kupuje przy Placu Krakowskim parcelę pod budowę nowej restauracji ze sceną teatralną.*
- *Przy hucie Huldshinsky`ego otwarto przedszkole.*
- *W Gleiwitzerhütte uruchomiono nowy piec martenowski.*
- *Czerwiec - W ruchu tramwajowym wprowadzono składy towarowe.*
- *15 lipca - Powstaje Towarzystwo dla Zbudowania Konwiktów przy Gimnazjum.*
- *Na terenie Lasu Komunalnego rozpoczyna się budowa zajezdni tramwajowej.*

1894

- Oddano do użytku nową koksownię wydierżawioną od Oberschlesische Kokswerke und Chemische Fabriken.
- 9 maja – Zawodowy kat Reindel wykonał w mieście po raz pierwszy od kilkudziesięciu lat karę śmierci.
- Po Adolfie Wernicke nowym dyrektorem Oberrealschule zostaje dr Haussknecht.
- 26 sierpnia - Oddano do użytku linię tramwajową z Gliwic do Zabrze.
- Powstaje cmentarz parafialny w Wójtowej Wsi.
- Kolejnym dowódcą ułanów zostaje mjr Christian hrabia von Haugwitz.
- W wyniku przekształceń powstaje przedsiębiorstwo Huldchinsky Hüttenwerke AG (Zakłady Hutnicze Huldchinskiego) z kapitałem zakładowym 3 mln marek.
- Zmarł rzeźnik Trzaskalik. Miasto postanowiło odkupić od jego spadkobierców budowaną restaurację przy Placu Krakowskim i dokończyć budowy. Obiekt otwarto rok później.
- Rozpoczyna się budowa hotelu „Schlesischer Hoff”.
- Eugen Kohn zamawia w bytomskiej firmie architektonicznej Georga Lüthge projekt „Zameczku Leśnego”. Obiekt szybko powstał na pograniczu Zabrze i Gliwic.
- Powstaje licząca 127 członków sekcja Towarzystwa Alpinistycznego.
- 1 października – Przy Raudenerstraße oddano do użytku rozbudowane koszary ułanów.
- Tego samego dnia - Większość eskadronów (kompanii) Pułku Ułanów nr 2 im. von Katzlera zostaje przeniesiona do Gliwic. Tylko 1 eskadron zostawiono w Pszczynie.

- 21 grudnia – W Gliwicach urodził się Hermann Ulbrich, generał dywizji, artylerzysta, kapitan gliwickiej policji, weteran I wojny światowej, odznaczony krzyżem żelaznym I klasy.

Na zdj.: rekonstrukcja dawnego sklepu.

Fot.: autor.

- *Grudzień - Tragiczny wypadek na ul. Chorzowskiej: wykolejona lokomotywa tramwaju miażdży motorniczego.*

1895

- *Ze względu na nadmierny hałas, w centrum miasta parowe tramwaje zostają zastąpione konnymi.*
- *Przy ul. Dworcowej powstaje nowoczesna łaźnia publiczna Lohmeyera.*
- *Kursujące na trasie Gliwice – Zabrze tramwaje przewiozły w ciągu roku ponad 850 000 pasażerów.*
- *Szefem 2 regimentu ułanów zostaje generał kawalerii August hrabia von Hänisch. Dowódcą zostaje mianowany płk Karl baron von Massenbach.*
- *13 października – W Gliwicach urodził się Alfred Hemmann, weteran I wojny światowej, kapitan policji plebiscytowej, generał dywizji piechoty.*
- *Według spisu miasto liczy 38 916 mieszkańców.*

1896

- *Zostaje zapoczątkowana elektryfikacja miasta.*
- *Na rogu Wilhelmstraße i An der Klodnitz powstaje hotel „Schlesischer Hoff“.*
- *Przy obecnej ul. Nowy Świat została otwarta restauracja „Neue Welt”, po przebudowie siedziba Teatru Muzycznego w Gliwicach.*
- *Do miasta przybył wielki książę Bernhard von Sachsen - Meiningen, dowódca 6 armii, prywatnie kuzyn cesarza Wilhelma II.*

Banknot o nominale 1000 marek był nie lada majątkiem. Była to równowartość niemal pół kilograma złota.

Kolekcja prywatna. Fot.: autor.

- *Zmarł dr Simon Freund, radca sanitarny, wieloletni ordynator miejskiego szpitala.*
- *15 kwietnia - W miejsce Szkoły Przemysłowej powstaje Szkoła Budowy Maszyn i Hutnictwa.*
- *W związku z plagą żmij magistrat wprowadził wynagrodzenie za zabicie każdego gada – 20 fenigów od sztuki.*
- *1 lipca – W Gliwicach urodził się Heinrich Wiatrek, działacz i członek kierownictwa KPD – Komunistycznej Partii Niemiec; aresztowany w 1941, skazany na śmierć na początku 1945 roku.*
- *29 lipca – Uroczyście otwarto nową restaurację „Waldschlösschen” („Zameczek Leśny”).*
- *Ma miejsce drugie poszerzenie cmentarza Starokozielskiego.*
- *Związany z Gliwicami hrabia Franz von Ballestrem zostaje przewodniczącym Reichstagu.*

- Z okazji setnej rocznicy powstania gliwickiej huty przy ul. Hutniczej ustawiono kolumnę z pruskim orłem na szczycie.
- Szpital miejski zakupił nowatorskie urządzenie do diagnozy – aparat Röntgena.
- W miejsce ulicznych lamp gazowych wprowadzono oświetlenie elektryczne.
- Powstaje fundacja Liny Lustig wspomagająca gliwickich Żydów o nieposzlakowanej opinii.
- 23 października – Położono kamień węgielny pod budowę nowego kościoła p.w. św. Ap. Piotra i Pawła. Baumeister Robert Beck rozpoczyna budowę według projektu wiedeńskiego architekta Bruno Heera. Pierwszą łopatę w ziemię wbił uroczystie gliwicki proboszcz ks. Paul Buchali.
- Wytyczono trasę przebiegu kolejki wąskotorowej z Gliwic do Rud.
- W Petersdorf (Szobiszowice) powstaje polskie Towarzystwo św. Alojzego.

1897

- 16 lutego – Gliwiczanka Elise Troplowitz została odznaczona przyznany przez cesarza Wilhelma II medalem „Za uratowanie z niebezpieczeństwa”. Rok wcześniej bohaterska dziewczyna uratowała trzy tonące kobiety. Uroczystej dekoracji dokonał nadburmistrz Alferd Kreidel.
- Zakłady Kerna i Hegenscheidta łączą się w Oberschlesische Drahtindustrie AG.
- Przy ob. ul. Strzody powstaje neogotycki budynek szkoły, zwany z czasem „czerwoną chemią”.
- 1 kwietnia - Powołano do życia powiat miejski - Stadtkreis Gleiwitz.

- Tego samego dnia – oficjalnie przyłączono Trynek i Szobiszowice do miasta.
- Maj - W wyniku wykolejenia się tramwaju rannych zostaje ponad dwadzieścia osób.
- 24 czerwca - Zmarł Adolf Duchale, bohater wojenny bitwy pod Nachod (1866). Został pochowany na cmentarzu Starokozielskim.
- Nowomianowanym dowódcą ulanów z Gliwic został Lothar von Rothkirch und Panthen.
- W Zabrze uruchomiono elektrownię. W Gliwicach powstaje zakład energetyczny.
- Wrocławska firma Cäsar Wollheim dostaje zlecenie na budowę 27 szt. barek specjalnie zaprojektowanych dla potrzeb żeglugi po Kanale Kłodnickim.
- 31 lipiec - W Gliwicach urodził się Gottfried Fischer, właściciel wydawnictwa Fischer, wydawca takich sław, jak Thomas Mann, Franz Werbel, czy Carl Zuckmayer.
- 12 września – W gliwickim lasku miejskim, nieopodal „Zameczku Leśnego” otwarto największy w Niemczech sztuczny tor kolarski. Welodrom był zbudowany z drewna, długość toru wynosiła 400 m, szerokość 8 m, trybuny mogły pomieścić 3100 widzów. Tuż obok powstała muszla koncertowa i kort tenisowy.
- 4 października – Ma miejsce uroczyste otwarcie hotelu „Schlesischer Hoff”, które od razu urasta do rangi wydarzenia.
- Miasto liczy 43 486 mieszkańców.
- Do Kanalu Kłodnickiego doprowadzono kolej wąskotorową.

1898

- 19 marzec - Ss. Boromeuszki zwracają się do właściciela huty z prośbą o wybudowanie nowego kościoła przy Bergwerkstraße (ob. ulicy Chorzowskiej).
- 4 kwiecień - W Gliwicach urodził się Georg Paul Hayduck, malarz scen figuralnych, uczeń Hansa Poelziga z Wrocławia.
- Władze wprowadzają tzw. podatek powodziowy. Dotyczy on właścicieli nieruchomości przy rzece lub Kanale.
- Zmiana na stanowisku dowódcy ułanów – nowym został Wilhelm von Schallehn.
- Uruchomiono kolejną linię tramwajową na trasie Germaniaplatz - Klosterstraße (Pl. Piastów - ul. Wieczorka).
- Zostało założone Ewangelickie Stowarzyszenie Kobiet, które przyczyniło się do powstania domu starców.

W roku 1897 powstał neogotycki budynek szkoły budowy maszyn, mieszczący dziś Wydział Chemiczny Politechniki Śląskiej.

Budynek zwany jest potocznie „czerwoną chemią”.

Na zdj.: szkoła budowy maszyn.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

- *Otwarto linię kolejki wąskotorowej z Gliwic do Rud.*
- *Gliwiczan jest 47 265.*
- *3 październik - Ma miejsce elektryfikacja gliwickiej linii tramwajowej. Nieudane połączenie tramwaju konnego z parowym zastąpiono tramwajami elektrycznymi.*

1899

- *25 marca – Powstaje Górnośląski Pułk Artylerii Polowej nr 57 (Oberschlesisches Feldartillerie Regiment Nr. 57). Sztab i pierwszy batalion ulokowano w Neustadt (Prudnik), drugi został przydzielony do Gliwic.*
- *W centrum miasta ostatecznie zlikwidowano tramwaje konne.*
- *W okolicy Placu Krakowskiego została założona hodowla raków.*
- *10 czerwca - Miasto odwiedza książę Bernhard von Sachsen - Meiningen wraz z małżonką, Victorią Elizabeth Augustą von Preußen.*
- *13 czerwca - Nowym nadburmistrzem Gliwic zostaje Hermann Mentzel.*
- *Lipiec - W dolinie Hirzbach, nieopodal austriackiej miejscowości Fusch rusza – z inicjatywy gliwickiej sekcji Towarzystwa Alpinistycznego - budowa schroniska Gleiwitzer Hütte.*
- *Do willi Caro dobudowano ogród zimowy.*
- *Mieszkańców Gliwic jest 49 619.*
- *8 listopada – Ksiądz Paul Buchali poświęcił nowy kościół p.w. św. Ap. Piotra i Pawła i odprawił w nim pierwszą mszę.*
- *Listopad - Uroczyste otwarcie przebudowanego teatru „Victoria”.*

1900

- 16 maja - Ma miejsce uroczysta konsekracja kościoła p.w. św. Ap. Piotra i Pawła, późniejszej katedry.
- Gliwicka huta zostaje wyposażona w dwa potężne młoty do wykuwania osi kolejowych. Zainstalowane były w hali od strony ul. Jagiellońskiej.
- 22 czerwiec - W okolicy austriackiego Fusch otwarto schronisko wysokogórskie Gleiwitzer Hütte.
- 3 lipca – Sejm Śląski uchwala ustawę antypowodziową, w wyniku której w najbliższych latach wykonano szereg prac przy regulacji rzek i zabezpieczaniu brzegów.
- 5 lipiec - Poświęcono kamień węgielny pod budowę kościoła p.w. Świętej Rodziny.
- Po dwóch latach budowy oddano do użytku budynek nowej szkoły. Obecnie mieści się tam Szkoła Podstawowa nr 7.
- Do gliwickiej huty zostaje sprowadzonych wiele bezcennych form rzeźb. Inicjatorem akcji jest Carl Julius Meine, rzeźbiarz-modelarz gliwickiej huty.
- W mieście zostaje otwarta biblioteka ludowa.
- W łabędzkiej hucie „Hermina” oddano do użytku nowoczesną centralę elektryczną.
- Przy Wilhelmstraße 4 zostaje otwarta piwiarnia Kisslinga, jeden z najbardziej znanych tego typu lokali w całym mieście.
- W biedzie i zapomnieniu zmarł Ernst Wilhelm Knippel, autor setek litografii przedstawiających piękno śląskiej ziemi, w tym także Gliwic.
- 30 września - Oddano do użytku Dom Stowarzyszeń Katolickich wraz z hospicjum i schroniskiem dla ubogich.

- Zostaje rozbudowany park Promenade - obecnie Park Chopina. W głębi parku staje Domek Ogrodnika będący kopią letniego domku Goethego.
- Szpital miejski zakupił drugi, nowoczesny aparat Röntgena.
- Miasto liczy 52362 mieszkańców. Ludność polska stanowi 32,8% ogółu mieszkańców miasta.
- Łabędy liczą 4754 mieszkańców.
- 2 grudnia - W Łabędach powstaje polski związek pszczelarzy.

1901

- 10 marca – Z inicjatywy Jana Hejduka powstaje w Łabędach Związek Chłopski.
- 19 marca - Położono kamień węgielny pod budowę Konwiktu św. Józefa (obecnie IV Liceum Ogólnokształcące).
- 9 kwietnia - Przy Bergwerkstraße (ul. Chorzowskiej) wybudowano neoromańską kaplicę p.w. Świętej Rodziny. Obok powstaje klasztor ss. Boromeuszek. Poświęcenia kościoła dokonał ks. Paul Buchali.

W roku 1888 srebrne monety o nominale 20 fenigów zastąpiono niklowymi. Wkrótce i one zniknęły z obiegu.

Na zdj.: moneta 20-sto fenigowa.
Kolekcja prywatna, fot.: autor.

- Powstaje gliwickie stowarzyszenie kolejarzy. Już na samym początku zrzesza 3600 pracowników kolei.
- 10 czerwca - W Gliwicach urodził się Jerzy Ziętek, powstaniec Śląski, wojewoda katowicki, generał, zastępca przewodniczącego Rady Państwa.
- 26 czerwca - Powstaje pierwsza „gliwicko gruba” (gliwicka kopalnia) pod nazwą "Consolidirte Gleiwitzer Steinkohlengrube".
- W parku Promenade (ob. Park Chopina) uruchomiono pierwszą fontannę.
- Właściciel kopalni William Suermondt sprzedaje za sumę 2 700 000 reichsmarek większość udziałów nowo otwartego zakładu koncernowi „Obereisen”.
- Zlikwidowano ujęcia wody w Ostropie. Nowy wodociąg pociągnięto z Zawady.
- 31 sierpień - W Gliwicach urodził się Erich Simenauer, profesor medycyny, psychoanalitik.
- Rozpoczyna się budowa nowej wieży ciśnień przy Schwerinstraße (ul. Sobieskiego).
- Na terenie stacji straży pożarnej stanęła wieża strażacka.
- Aby dokonać regulacji koryta Kłodnicy miasto wykupiło i zlikwidowało działający od lat młyn Goretzkiego.
- Uruchomiono wąskotorową kolej na trasie Gliwice Trynek - Racibórz.
- Miasto ogarnia wielki smród - wezbrane wody Kłodnicy cofają wszystkie nieczystości Ostropki w głąb miasta, skutkiem czego w mieście panuje wszędobylski fetor.
- Ostatecznie wycofano z użytku tramwaje parowe.
- Miasto liczy 53 381 mieszkańców.
- Otwarto polski Bank Ludowy.

1902

- 24 stycznia - W Kiefersdorf (Wójtowa Wieś, obecnie dzielnica Gliwic) urodził się Jan Grzbiela, harcmistrz, powstaniec śląski, burmistrz Tarnowskich Gór, wojewoda Opolski, wiceprezydent Bielska, poseł na sejm.

Johann Kohla
Steinsetzmeister und Tiefbau-Unternehmer

 Gleiwitz
Gerneuf 3891

Beuthen
Gerneuf 4302

Hindenburg OS.
Gerneuf 2216 Gerneuf 2216

Ausführung
von Straßen-Pflasterungen in Stein,
Holz, Zement, Stampf- und Gußasphalt

Übernahme und Ausführung
von Chaussee- und Eisenbahn-Bauten

Lieferung
aller Sorten Pflasterungs-Materialien

Verleihung
von Dampf- und Motor-Straßenwalzen

Ogłoszenia reklamowe przybierały coraz bardziej
wyrafinowane formy.

Fot.: autor.

Wraz ze wzrostem
zapotrzebowania na
usługi pocztowe
Pocztą Rzeszy
rozpoczęła emisję
znaczków.

fot.: autor.

- Wybudowano zbór staroluterański przy Kronprinzenstraße (ul. Jagiellońskiej; obecnie kościół ewangelicki).
- Ostatecznie zlikwidowano stary cmentarz przy ul. Kozielskiej (ob. teren szpitala zakaźnego).
- Kolejnym miejskim radcą budowlanym został Otto Kranz.
- Poświęcono nowy kościół ewangelicki (ob. katolicki) w Łabędach.
- 23 lipiec - W Gliwicach urodził się Rudolf Schlegel, niemiecki pisarz, autor m.in. książki „Gleiwitz – ein heimatliches Geschichtenbuch”.
- Przy Bergwerkstraße (ul. Chorzowskiej) powstają kolejne zakłady naprawcze.
- Przy fabryce drutu (ul. Dubois) otwarto pierwszy kryty basen „Wilhelmshaus”. Budynek istnieje do dziś.
- Dyrektorem gliwickiej huty zostaje Reinhold Arns.
- Skarbnik miejski Adlof Fleischer na wieść o potrzebie zaprojektowania żydowskiego domu przedpogrzebowego proponuje usługi swojego brata Maxa, znanego architekta z Wiednia.
- Zostaje zawiązany komitet teatrów ludowych zrzeszający 5 000 członków.

- Dyrektor teatru Hans Knapp tworzy zjednoczone teatry dla Gliwic i Katowic.
- W Gliwicach urodził się Jan Gałuszka, zapaśnik, uczestnik olimpiady w Amsterdamie w 1928 roku.
- Z huty „Hermina” w Łabędach wydzielono walcownię blach jako odrębny zakład. Hutę przejął koncern Vereinigte Deutsche Nickelwerke AG.
- Po raz pierwszy pojawiła się propozycja budowy nowego dworca kolejowego.
- 5 października - W miejscu dawnego cmentarza przy ul. Kozielskiej powstaje dom spokojnej starości (ob. szpital zakaźny).
- Gliwiczan jest już 54 686.
- W Gliwicach urodził się Paul Flaschko, stalinowski morderca, szef leningradzkiego NKWD. Został rozstrzelany 8.12.1937.
- W mieście odbyło się spotkanie założycielskie organizacji Polskie Towarzystwo Wyborcze na Śląsku.
- 11 listopad - W Gliwicach urodził się Heinz Labus, pisarz, autor cyklu „Humor aus Schlesien”.

1903

- 18 stycznia – Dzienna stawka pracowników fabryki druty została obniżona o pół marki. Wywołało to dwudniowy strajk pracowników.
- 18 marca - W Gliwicach urodził się Rudolf Herrnstadt, niemiecki działacz partii komunistycznej pochodzenia żydowskiego, dziennikarz lewicowego „Berliner Tagesblatt”, agent sowieckiego wywiadu.
- 16 kwietnia - Do użytku oddano Konwikt św. Józefa przy Coselerstraße (ul. Kozielskiej).

- 19 kwietnia – *Obfite opady śniegu paraliżują wszelką komunikację w mieście. W lesie miejskim huraganowy wiatr powalił ponad 2000 drzew.*
- *Wybrukowano Markgrafenstraße (ul. Konstytucji). Arteria zyskała także eleganckie chodniki.*
- 3 sierpnia - *W Gliwicach urodził się Lothar Bolz, późniejszy minister spraw zagranicznych i wicepremier Niemieckiej Republiki Demokratycznej.*
- *Obowiązki komendanta jednostki ułanów przejmuje generał von Hänisch.*
- *Joachim Sołtys zaczyna wydawać polskie pismo „Iskra”, a Józef Siemianowski zaczyna wydawać - również polskojęzyczną - gazetę „Głos Śląski”. Redakcja ma swoją siedzibę przy ob. ul. Zwycięstwa 59.*
- *Gliwice nawiedza powódź. Pod wodą znalazł się cyrk rozstawiony na Krakauerplatz (Placu Krakowskim).*
- *W Żernikach przy ob. ul. Elsnera wybudowano kaplicę p.w. św. Jana Nepomucena.*
- *Towarzystwo kolejarzy wywalczyło wprowadzenie kolejowych biletów pracowniczych.*
- 7 listopada - *Oddano do użytku budynek Szkoły Powszechnej nr 8, zwanej Waldschule (ob. Szkoła Podstawowa nr 18).*
- *Gliwiczanie jest 56 621.*
- 15 listopada - *Jako wydzielona część cmentarza wielowyznaniowego przy ul. Poniatowskiego powstaje nowy cmentarz żydowski - Ma miejsce uroczyste poświęcenie cmentarza oraz domu przedpogrzebowego mylnie zwanego „małą synagogą”, zbudowanego według projektu Maxa Fleischera z Wiednia.*

Pomimo zmiany godła wzór niemieckich monet został zachowany.

Na zdj.: monety niemieckie; fot.: autor.

1904

- *Powstaje sportowy klub ciężkiej atletyki „Heros-04”.*
- *Komisarz policji Berger oraz dyrektor huty Arns podejmują na zlecenie magistratu działania zmierzające do zamknięcia cmentarza hutniczego. Ostatecznie od tego zamysłu odstąpiono.*
- *W ciągu Rohrstraße (ul. Piwna) rusza budowa wiaduktu kolejowego.*
- *Z powodu przemysłowego zanieczyszczenia wód zamknięto kąpieliska rzeczne.*
- *W mieście powstaje towarzystwo muzealne zrzeszające ok. 50 osób.*
- *Powstaje wieża ciśnień w dzielnicy Zatorze.*
- *Okoliczne uprawy dotknęła klęska suszy.*
- *Dyrektorem gliwickiego teatru zostaje Gustav Michels.*
- *Powstaje gliwickie gniazdo polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.*

*W 1907 roku mistrz budowlany Feliks Wieczorek rozpoczyna według projektu
Ludwiga Schneidera budowę nowego kościoła p.w. św. Bartłomieja.
Fot.: „Oberschlesien im Bild”.*

- Kolejną wybrukowaną ulicą została Breslauerstraße (ul. Wrocławska).
- Przy ob. ul. Dubois otwarto dla pracowników fabryki drutu salę gimnastyczną „Rudolfshalle”.
- Ze względów bezpieczeństwa wprowadzono godzinę policyjną w parku Promenade (Park Chopina).
- Została wytyczona Stadtwaldstraße (ul. Okrzei).
- Październik – Miasto odwiedza z odczytem pisarz Ludwig Anton Fulda.
- W mieście przebywa na stałe 59 222 osoby.
- Na jedynym w mieście krytym basenie rozegrano pierwsze w historii Gliwic zawody pływackie w kilku konkurencjach.
- 15 grudnia – W Gliwicach urodziła się Editha Leppich, założycielka pierwszej szkoły ikebany w Kolonii.

1905

- 17 stycznia – Rozpoczął się proces 22 członków polskiego stowarzyszenia narodowościowego „Eleusis”. Z terenu powiatu gliwickiego skazano 15 osób za szerzenie nienawiści do Niemczyzny.
- Liczba ludności miasta wzrasta do 61 326 obywateli.
- Powstaje Towarzystwo Akcyjne na Potrzeby Kolejowe.
- 22 marca - Artur Schiller organizuje Muzeum Górnośląskie w Gliwicach (obecnie Szkoła Podstawowa nr 9).
- Pod pretekstem sprzyjania organizacjom wywrotowym władze niemieckie likwidują polskojęzyczne pismo „Iskra”.
- Przez miasto przetoczyła się fala gwałtownych protestów po kolejnej podwyżce cen biletów tramwajowych, ponieważ ich cena znacznie przekraczała koszt biletów kolejowych.

*Wilhelm II był ostatnim
cesarzem Niemiec.*

*Na zdj.: srebrna moneta
o nominale 5 marek.
Kolekcja prywatna.
Fot.: autor.*

- *Mistrz budowlany Jersch przystąpił do budowy eleganckiej kładki dla pieszych prowadzącej z parku Promenade przez Kanał Kłodnicki do dzisiejszej ul. Dubois.*
- *Także w parku Promenade z inicjatywy gliwickiego towarzystwa alpinistycznego powstaje górką widokowa z drewnianą altaną nazwana imieniem prof. Karla Deventera, założyciela towarzystwa.*
- *W ciągu Mietheallee (ul. Berbeckiego) w miejscu dawnego drewnianego mostu powstał most kamienny.*
- *Następuje fuzja koncernu „Oberschlesische Eisenbahn Bedarfs Aktiengesellschaft” z zakładami Huldshinskiego.*
- *Miasto odwiedziła grupa rosyjskich marynarzy z pancernika „Patiomkin”.*
- *Zmarł gliwicki proboszcz ks. Paul Buchali.*
- *Rzeźbiarz Josef Wilhelm Limburg tworzy dwie statuetki z brązu przedstawiające hrabinę Hedwigę von Ballestrem oraz hrabiego Franza von Ballestrem, które można do dziś podziwiać w miejskim muzeum.*
- *Jako drugi klub piłkarski w tej części Śląska powstaje SC Teutonia Gleiwitz.*

- Dyrektorem gliwickiego teatru został mianowany Amand Tresper.
- W okolicy Krakauerplatz oddano do użytku nowoczesną bazę straży pożarnej.
- Powołano do życia Związek Strzelecki.
- Trwa regulacja oraz przebudowa koryta Kłodnicy.
- 5 listopada - W Gliwicach urodził się Sinai Ucko (wł. Siegfried Ucko), teolog i pedagog.
- 30 listopada – Powstaje spółka „Gräfllich Schaffgotsche Werke”, własność rodu Schaffgotsch będącego w posiadaniu majątku po Karolu Goduli.
- Została zelektryfikowana dzielnica Sośnica.
- 25 grudnia - W Gliwicach urodził się Helmut Bartushek, poeta i tłumacz.

1906

- 1 stycznia - W Gliwicach urodził się Emanuel Larisch, polityk KPD.
- 29 kwietnia - Przy ul. Franciszkańskiej zakończono budowę domu starców „Auguste – Victoria”.
- Przebudowano dworzec kolejowy.
- Rozpoczęto regulację i przekrywanie Ostropki oraz związaną z tym przebudowę Bahnhofstraße (ul. Dworcowej). Rozpoczęto także budowę sieci kanalizacji miejskiej.
- Została zasypana tzw. Wildeklodnitz - Dzika Kłodnica będąca starorzeczem Kłodnicy. Obecnie w tym miejscu przebiega Al. Przyjaźni.
- Przy dawnej Proskestraße, następnie Schlageterstraße (ul. Powstańców Warszawy) rozpoczęto budowę nowego budynku sądu.
- Miasto wykupuje tereny ogrodu willi przemysłowca Oscara Caro pomiędzy Niderwallstraße (ul. Dolnych Wałów) i Markgrafenstraße (ul. Wyszyńskiego).
- W łabędzkiej hucie „Hermina” uruchomiono stalownię martenowską.

- 25 czerwca - Przy nowopowstałej Schwerinstraße (ob. ul. Sobieskiego) rozpoczęto budowę Volkshule IX (SP 9).
- Przy Hegenscheidtstraße (ul. Śliwki) rozpoczęto budowę Volkshule X.

*Przy nowopowstałej głównej arterii miasta otwarto hotel „Schlesischer Hoff”
Fot.: Krzysztof Wójcik.*

Nadburmistrz Alfred Kreidel
ustawił swoim następcom
poprzeczkę na bardzo
wysokim poziomie.

Na zdj.: nadburmistrz
Herman Mentzel oraz
nadburmistrz Miethe.

Fot.: „Oberschlesien im
Bild”.

- 6 lipca - Zakończono budowę i oddano do użytku nowy gmach poczty głównej przy Niderwallstraße (ul. Dolnych Wałów).

1907

- 22 stycznia - Szkoła Maszynowa i Hutnicza zyskuje nową siedzibę przy ob. ul. Strzody, gdzie mieści się obecnie Wydział Chemiczny Politechniki Śląskiej. Budynek powstał według projektu Georga Kuczora.
- Mistrz budowlany Feliks Wieczorek rozpoczyna według projektu Ludwiga Schneidera budowę nowego kościoła p.w. św. Bartłomieja. Inicjatorem powstania nowej świątyni jest ks. Josef Stryczek, który będzie jej pierwszym proboszczem.
- 20 lutego - Dzięki staraniom ks. Neumanna z Zabrze rozpoczyna się budowa kościoła w Sośnicy.
- Miejskie podatki obniżono o 5%.
- Powstaje w Ostrope istniejąca do dzisiaj orkiestra dęta.
- Powiększono cmentarz w Wójtowej Wsi.
- Bernhard Karlipp, kapelmistrz orkiestry gliwickich ułanów zaprezentował gliwickiej publiczności swoją najnowszą operę „Otto der Große” – „Otton Wielki”.

- *W wyborach do Reichstagu Polacy zdobywają aż 5 mandatów.*
- *W Gliwicach urodził się Jan Górny, pięściarz, uczestnik olimpiady w Amsterdamie w 1928 roku.*
- *W Bytomiu, Zabrze i Gliwicach po raz pierwszy ukazuje się polskojęzyczny „Kurier Śląski”.*
- *W okolicy Domu Strzelców (obecnie Teatr Muzyczny) powstaje Kąpielisko publiczne na Ostropce.*
- *Za sumę 850 000 reichsmarek miasto odkupiło z rąk prywatnych gazownię.*
- *8 października - Oddano do użytku budynek Volkshule IX (Szkoła Podstawowa nr 9). W szkole znajduje swoją siedzibę także Oberschlesisches Museum (Muzeum Górnośląskie).*
- *11 listopada – Na rogu ul. Krzywej Franz Markusy otwiera „Aptekę Hutniczą i Kolejową”.*

1908

- *15 stycznia - Kościół p.w. św. Ap. Piotra i Pawła staje się samodzielnym kościołem parafialnym. Pierwszym proboszczem zostaje mianowany ks. Josef Jagło.*
- *8 luty - W Gliwicach urodził się Richard Fritz Behrendt, niemiecki socjolog.*
- *Zmarł Benno Nietzsche, znany nauczyciel oraz historyk miasta. Miejscem ostatniego spoczynku jest dla niego cmentarz Starokozielski.*
- *Wybudowano kanalizację miejską wraz z oczyszczalnią ścieków.*
- *Ostatecznie wygaszono wielokrotnie przebudowywane wielkie piece w Królewskiej Hucie w Gliwicach.*

- *Poszerzono cmentarz Tryński przy ul. Pszczyńskiej.*
- *W Gliwicach powstaje lokomotywnia.*
- *Miasto nawiedziła kolejna wielka powódź, w wyniku której najbardziej ucierpiały tereny przemysłowe.*
- *Miasto żyje skandalem ujawnionym przez gliwicki dziennik „Oberschesische Volkstimme” dotyczącym poważnych nieprawidłowości przy wykonywaniu miejskiej kanalizacji. Sprawa zakończyła się procesem sądowym, zwanym przez mieszkańców żartobliwie „procesem kanałowym”. Redaktor naczelny gazety, Friedrich Feldhus, został przez opinię publiczną okrzyknięty bohaterem.*
- *Wchodzi w życie tzw. ustawa kagańcowa ograniczająca używanie języka polskiego.*
- *W obrębie starego miasta uregulowano i przekryto Ostropkę.*
- *Gliwiczcy strażacy otrzymali nowoczesną, parową motopompę.*
- *Przy Hegenscheidtstraße (ul. Śliwki) oddano do użytku Volkshule X – szkołę podstawową.*
- *Przy Markgafenstraße wg projektu dr Kluge mistrz budowlany Georg Kuczora rozpoczyna budowę nowej szkoły średniej dla dziewcząt i chłopców.*
- *Gliwicka huta zatrudnia na stanowisko modelarza młodego artystę rzeźbiarza Friedricha Reissnera.*
- *Rozpoczyna się przebudowa Wilhelmstraße (ul. Zwycięstwa) jako głównej arterii miasta.*
- *Miasto odwiedza pruski minister handlu Clemens von Delbrück.*
- *W Łabędach zainstalowano elektryczne oświetlenie ulic.*
- *22 września - W Gliwicach urodził się Herbert Bednorz, późniejszy biskup diecezji katowickiej.*

Od roku 1914
miasto
emitowało
pieniądze
zastępcze.

Kolekcja
prywatna.
Fot.: autor.

- 28 sierpień - W Gliwicach urodził się Ernst Joachim Bradel, podpułkownik wojsk pancernych, kawaler krzyża rycerskiego (15.12.1943).
- W hotelu „Victoria” po raz pierwszy spotykają się gliwiczcy esperantyści.
- Gliwicka huta zaprzestała produkcji surówki.
- W pobliżu huty, od strony kanału, powstaje miejskie lodowisko.
- Grudzień - Zamknięto koksownię oddaną do użytku 14 lat wcześniej.

1909

- W mieście otwarto drugie kino.
- W gliwickiej hucie zainstalowano maszyny elektryczne.
- Założony zostaje klub piłkarski Rasensportverein 09 Gleiwitz.
- W okolicy Prußenplatz (ob. Plac Grunwaldzki) powstaje neogotycka, najbardziej okazała z gliwickich wież ciśnień.
- 2 czerwca – Z braku zamówień zakłady Huldschinskiego (w strukturach koncernu Oberbedarf) pracują tylko 2 dni w tygodniu. Cięcia ekonomiczne, w tym obniżka stawek, wywołała trzytygodniowy strajk.
- 23 czerwiec – Dyrekcja zakładów Huldschinskiego zapowiedziała rychły lock-out. Strajk zakończył się błyskawicznie, robotnicy przystali na obniżone stawki.

- 2 lipca – W Stadtwald (lasku miejskim) odbyły się X Niemieckie Igrzyska Młodzieży, w których rywalizowało 254 szkół z całych Niemiec. Liczbę uczestników ocenia się na 50 000.
- Rozpoczęto zasypywanie starorzecza Kłodnicy (ob. ul. Sienkiewicza i Al. Przyjaźni).
- Z okazji Igrzysk Młodzieży kolej uruchomiła na czas trwania imprezy prowizoryczną stację kolejową w pobliżu lasu miejskiego.
- W mieście odbył się niemiecki kongres turniejów gimnastycznych.
- Wybudowano i oddano do użytku nowy, neobarokowy budynek sądu przy Schlageterstraße (ul. Powstańców Warszawy).
- Do miasta przyjeżdża objazdowa wystawa Niemieckiego Związku Przeciw Nadużyciom Napojów Alkoholowych, której towarzyszy cykl odczytów. Ekspozycja, ulokowana w budynku Volkshule IX (obecnie SP 9) cieszy się ogromnym powodzeniem wśród mieszkańców Gliwic.
- Grudzień – Wartość nieruchomości miejskich wyceniono na 19.000.000 marek. Dług miasta wyniósł 11.000.000 mk. W obawie przed niewypłacalnością miasta staje wiele miejskich inwestycji.

1910

- 1 lutego – Pracownicy zakładów Huldshinskiego domagali się podwyżek wynagrodzenia grożąc strajkiem. Strajk skończył się natychmiast, gdy dyrekcja zwolniła w trybie natychmiastowym 125 osób.
- Rozpoczyna się pogłębianie szybów gliwickiej kopalni.
- W związku ze znacznym zadłużeniem miasta podniesiono miejskie podatki.
- Powstaje Verein für Bewegungsspiele VfB 1910 Gleiwitz, kolejny klub futbolowy na terenie miasta.

Na zdj.: pracownicy poczty oraz zawody na terenie dawnych koszar ulanów.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”.

- Zmarł były nadburmistrz Gliwic Alfred Kreidel.
- 5 maja – W Gliwicach urodził się Horst Weiher, kapitan Kriegsmarine, dowódca U-boota U-854.
- 10 maj - W Gliwicach urodził się Heinrich Konietzny, kompozytor mający w swoim dorobku 6 symfonii, koncerty orkiestrowe, pieśni oraz utwory na mandolinę i gitarę.
- Kolejnym dyrektorem Oberrealschule zostaje dr Hoffmann.
- Powstał cmentarz parafialny przy ul. Św. Wojciecha.
- Przy Markgafenstraße ukończono budowę nowej szkoły średniej dla dziewcząt i chłopców. Budynek znany jest dzisiaj jako „szara chemia”.
- Zakończono przyłączanie wszystkich dzielnic miasta do sieci kanalizacyjnej. Wybudowano też nowoczesną oczyszczalnię ścieków.
- Poświęcono sztandar gliwickiego towarzystwa strzelców.
- Dyrektorem gliwickiego teatru został Conrad Staak.
- W Łabędach zostaje wybudowane ujęcie wody oraz stacja wodociągowa.
- Delegacja gliwickiego gniazda towarzystwa gimnastycznego „Sokół” pieszo zaniósła gliwicką ziemię na budowę kopca Kościuszki w Krakowie.
- Już 97,5 % udziałów kopalni Consolidirte Gleiwitzer Steinkohlengrube należy do koncernu „Obereisen”.
- W gmachu poczty głównej zainstalowano nowinkę techniczną – automat do sprzedaży znaczków.
- Przy „Zameczku Leśnym” powstał prowizoryczny pas startowy, na którym rozgrywano jeden z pierwszych wyścigów motocyklowych.
- Na polanie za „Waldschlossen” („Zameczkiem Leśnym”) inżynier Dornier wykonał szereg lotów pasażerskich wznosząc swój aparat latający na wysokość 50 metrów.

- *Sporą sensacją było awaryjne lądowanie samolotu w Żernikach.*
- *Bank Wekslowy z Wrocławia zostaje wchłonięty przez Bank Drezdeński. Tym samym, po raz pierwszy w historii miasta, zostaje otwarta filia Dresdner Bank.*
- *W mieście mieszka 66 981 osób. Ludność polska stanowi 26,6% ogółu mieszkańców miasta.*
- *Wydawnictwo „Katolik” z Bytomia przejmuje gliwicki „Głos Śląski”.*
- *10 października – O godz. 10:00 Gliwicka poczta przeżyła szturm lokalnych filatelistów, pragnących otrzymać stempel datowy składający się z samych dziesiątek.*

Ul. Dolnych Wałów prezentowała się kiedyś o wiele bardziej okazale.

Na zdj.: Popularna gliwicka pocztówka. Kolekcja prywatna.

Podobnie jak i dzisiaj, życie zwykłych mieszkańców miasta było skromne, choć zapewne nie tak skomplikowane.

*Na zdj.: śląska rodzina.
Fot.: „Oberschlesien im Bild”.*

1911

- 3 kwietnia – Oficjalnie oddano do użytku nowoczesną oczyszczalnię ścieków.
- 4 maja – Radni miejscy powitali kardynała Koppa pod hotelem „Monopol” przy Wilhelmstraße.
- 14 maja - Kardynał Kopp konsekruje nowy kościół p.w. św. Bartłomieja. Stary kościółek św. Bartłomieja przestaje pełnić funkcję kościoła parafialnego.
- Powstaje szkoła średnia dla dziewcząt i chłopców.
- Gliwicki farmaceuta Oscar Troplowitz prezentuje swój najnowszy produkt - jest nim krem „Nivea”, obecnie najpopularniejszy krem świata.
- W Łabędach zbudowano betonowy most na Kłodnicy.
- Podczas nieoficjalnych mistrzostw świata w Berlinie gliwicki zapaśnik Karl Paulini zdobywa złoty medal w kategorii do 85 kg.

- *Susza spowodowała zatrzymanie ruchu na Kanale Kłodnickim.*
- *Po raz pierwszy pojawia się propozycja wybudowania w okolicy cmentarza krematorium.*
- *W gliwickiej kopalni otwarto na głębokości 185 metrów pierwszy poziom wydobywczy.*
- *Gliwice odwiedza z serią odczytów o swojej wyprawie na Spitzbergen znany podróżnik hrabia Otto Wilhelm Zeidlitz.*
- *Dyrektorem teatru został Klaus Lützenkirchen.*
- *8 lipca - W okolicy Bahnhofstraße (ul. Dworcowej) został wzniesiony skromny pomnik Friedricha Jahna, propagatora kultury fizycznej.*
- *17 lipiec - Odbyła się uroczysta konsekracja kościoła pw. Serca Pana Jezusa w Sośnicy.*
- *1 październik - W Sośnicy otwarto cmentarz parafialny.*
- *Ma miejsce pierwsza przebudowa kościoła św. Barbary.*
- *Rozbudowano gliwicką synagogę.*
- *W Sośnicy powstaje polski chór Kongregacji Mariańskiej.*

1912

- *Ludność miasta to ponad 69 000 obywateli.*
- *13 marzec - W Gliwicach urodził się Hans Hanke, podpułkownik SS, kawaler krzyża rycerskiego (3.05.1945).*
- *1 kwietnia – Oddano do użytku przebudowany szpital miejski.*
- *12 maj - W Gliwicach urodził się Horst Freiherr Grote, lotnik, kapitan Luftwaffe, kawaler krzyża rycerskiego (1.06.1944).*
- *W mieście powstaje odlewnia metali kolorowych A. Gutsmanna.*
- *Szkoła dla dziewcząt „Augusta – Schule” uzyskuje status liceum.*

- Kolejnym dyrektorem teatru został Heinrich Heischke.
- 6 września – W Gliwicach urodził się Franciszek Ciupka, działacz mniejszości polskiej w Niemczech, starosta kozielski, członek Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gliwicach.
- Według projektu braci Zillmann z Charlottenburga powstają okazałe budynki gliwickiej kopalni.
- Górnicy zjeżdżają pod ziemię na pierwszą szachtę w kopalni „Gliwice”.
- Rozpoczyna się także budowa kopalni „Öhringen” (ob. KWK „Sośnica-Makoszowy”).

1913

- Działalność rozpoczyna koksownia „Knurów”.
- Kolejnym nadburmistrzem Gliwic zostaje wybrany Georg Miethe.
- Kolejna wielka powódź. Większość ulic centrum miasta znalazła się pół metra pod wodą.
- Przy Preiswitzerstraße (ob. ul. Pszczyńska) powstaje górnicze osiedle „czerwonych domów”.

Znakomita receptura warzonego piwa rozślawiła gliwicki browar Hugo Scobla.

Na zdj.: godło browaru Scobel oraz typowa piwiarnia. Fot.: autor.

- *Władze pruskie wystosowały do Rady Miejskiej Gliwic pismo nakazujące utworzenie w mieście lotniska do celów cywilno – wojskowych obsługującego 3 samoloty.*
- *Rozpoczyna się zagospodarowywanie terenów zalewowych pod Kaiserwilhelmspark (ob. Park Chrobrego).*
- *7 lipca – Z okazji setnej rocznicy powstania 22 Pułk Piechoty im. marszałka Keith został uhonorowany przez mieszkańców miasta dwoma ozdobnymi, srebrnymi świecznikami. Dar odebrał dowódca jednostki płk Schär.*
- *8 lipca - Przed budynkiem kasyna oficerskiego (ob. Miejska Biblioteka Publiczna) odsłonięto pomnik marszałka Keitha.*
- *Kolejna zmiana na stanowisku dyrektora gliwickiego teatru. Zostaje nim Schlohubach.*
- *21 grudnia – W Gliwicach urodził się Emil Mrowetz, niemiecki malarz, rzeźbiarz, grafik i ilustrator.*

1914

- *Gliwice liczą już 70 160 mieszkańców.*
- *30 marca - W Gliwicach urodził się Richard Kubus, niemiecki piłkarz rozpoczynający swoją karierę w Vorwärts - Rasensport Gleiwitz.*
- *Dowódcą gliwickich ułanów zostaje płk Conrad Wolf.*
- *Metropolitą wrocławskim zostaje mianowany ks. kard Adolf Bertram.*
- *W Gliwicach istnieje już 15 hoteli i zajazdów oraz 135 restauracji.*
- *28 czerwca – W Sarajewie członkowie organizacji terrorystycznej „Czarna Ręka” przeprowadzają zamach na arcyksięcia Franciszka Ferdynanda. Następca tronu Austrii ginie wraz z małżonką. Wybuchają I Wojna Światowa.*

- 31 lipca – Gliwiczcy ułani oraz regiment piechoty im. marszałka Keith wyjeżdżają koleją w kierunku Katowic na front.
- Lipiec - Kopalnia „Gliwice” zostaje sprzedana spółce akcyjnej „Oberschlesische Kokswerke und Chemische Fabriken”.
- Rada miejska zaniepokojona nierentownością miejskiego teatru i sporą rotacją na stanowisku dyrektora placówki utworzyła przy magistracie wydział teatralny oraz przejęła zobowiązania finansowe teatru.
- W obiegu ukazują się pierwsze gliwickie notgeldy, lokalne pieniądze zastępcze, jednak w przeciwieństwie do innych niemieckich miast Gliwice posiadały jedynie miejskie emisje papierowe.
- Tuż nad Kłodnicą przy Wilhelmstraße otwarto nową, okazałą siedzibę Banku Drezdeńskiego.
- Przy Klosterstraße (ul. Wieczorka) otwarto kinoteatr „Kapitol”.
- Gliwicki Pułk Piechoty nr 22 im. marszałka Keith bierze udział w walkach pod Longwy, Maas i Varennes.
- Także pod Maas oraz pod Rossignol, nad Marną, o Aragonię i Reims walczą artylerzyści z gliwickiego Pułku Artylerii Polowej nr 57.
- 1 października - Otwarto pierwsze, wojskowe lotnisko w okolicy obecnego Kąpieliska Leśnego.
- Wielkość frachtu na Kanale Kłodnickim wzrasta do 50 000 ton.

1915

- Przy Niedtstraße (ob. ul. Mitręgi) powstaje neoklasycystyczny gmach dyrekcji huty, siedziba koncernów „Oberbedarf” i „Oberhütten”.
- Pułk Ułanów nr 2 im. von Katzlera z Gliwic walczy w bitwie pod Peronne.
- Pułku Artylerii Polowej nr 57 z Gliwic walczy pod Loretto i Vimy.

Kultura fizyczna przede wszystkim!

*Na zdj.: drużyna
Vorwärts w roku 1917.
Fot.: „Oberschlesien im
Bild”.*

- *Rozpoczęła się budowa nowej, prywatnej koksowni.*
- *Oddano do użytku tereny rekreacyjne parku Cesarza Wilhelma (ob. Park Chrobrego).*
- *15 listopada - Przy ul. Kaltbad 8 (ob. ul. Zimnej Wody) wzniesiono budynek Katolische Volkshule II mieszczący obecnie I Liceum Ogólnokształcące.*

1916

- *Rozpoczyna działalność kopalnia w Sośnicy.*
- *21 luty – Rozpoczyna się bitwa pod Verdun. Uczestnikami walk są żołnierze gliwickiej piechoty z pułku im. marszałka Keith.*
- *22 luty – Zmarł dyrektor gliwickiej huty Reinhold Arns. Został pochowany na Cmentarzu Hutniczym.*
- *1 kwietnia - Powołane do życia zostaje Miejskie Liceum dla Dziewcząt.*
- *21 maj – W Gliwicach urodził się Reinhard Schaletzki, niemiecki piłkarz, znakomity napastnik reprezentacji narodowej.*
- *Otwarto drugie, wojskowe lotnisko przy drodze do Bojkowa.*

- *Zostaje uruchomiona koksownia „Gliwice”.*
- *Do Gliwic przybywa cesarz Wilhelm II. W trakcie wizyty monarcha odwiedza rannych żołnierzy przebywających w lazarecie.*
- *1 lipca – Rozpoczyna się największa bitwa I wojny światowej – bitwa nad Sommą. Udział w walkach biorą m. in. ułani z Gliwic, pułk piechoty im. marszałka Keith oraz Pułku Artylerii Polowej nr 57.*
- *Gliwiccy artylerzyści walczą także pod Arras i Ancre.*
- *Staraniem władz miasta zostaje założony cmentarz żołnierski w obrębie Cmentarza Lipowego. Zostaje tam pochowanych 457 żołnierzy różnej narodowości.*
- *Powstaje projekt Cmentarza Centralnego.*
- *Przejęciowym dyrektorem gliwickiego teatru zostaje Hans Edmund (właśc. Edmund Jaroszyński). W krótkim czasie stanowisko powierzono aktorce Margot Heide.*
- *Budynek szkoły powszechnej Waldschule został przejęty przez armię na potrzeby szpitala wojskowego.*
- *Liczba ludności miasta spada do 69 000 osób. Na froncie ginie 58 000 Górnolęzaków. 28 000 zostaje inwalidami.*
- *18 listopada – Zakończyła się bitwa nad Sommą. Zginęło w niej 1 000 000 żołnierzy.*
- *Zostaje zasypyany odcinek Kanału Kłodnickiego doprowadzający do kopalni Luiza.*

1917

- *Styczeń – Zmarł doktor filozofii Wilhelm Münz, gliwicki rabin, autor opracowań religijno – filozoficznych.*

- Nowym gliwickim rabinem zostaje dr Samuel Moses Ochs.
- Ciągące barki zaprzęgi konne zastąpiono holownikami parowymi.
- Kwiecień - Po serii katastrof zlikwidowano lotnisko w okolicy obecnego Kąpieliska Leśnego.

Drugą gliwicką parafią została parafia p.w. św. ap. Piotra i Pawła.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”

Do lokalnych elit należeli także sportowcy oraz ludzie sztuki.

Na zdj.: Matuschek, zapaśnik klubu „Heros“.

Dół: dyrygent Elger.

Fot.: „Oberschlesien im Bild”

- 28 czerwiec – W zakładach Huldshinskiego produkujących amunicję dla potrzeb frontu rozpoczął się strajk. Pracę przerwało 6 000 z 10 000 zatrudnionych tam robotników. Policja siłą usuwa strajkujących z terenu fabryki. Zamieszki przenoszą się na gliwickie ulice.
- 10 000 głodnych i zdesperowanych robotników wychodzi demonstrować na ulice miasta. Do tłumienia demonstracji zostaje skierowane wojsko. Dochodzi do rozruchów; większość sklepów w centrum miasta zostaje zdemolowana i obrabowana. Ponad 100 uczestników zamieszek zwolniono dyscyplinarnie z pracy.
- 2 lipca – W Łabędach dochodzi do kolejnych rozruchów.
- Przewodniczący zarządu gminy żydowskiej, prawnik Eugen Lustig otrzymał tytuł honorowego mieszkańca miasta.
- Pułk Piechoty nr 22 z Gliwic bierze udział w bitwach pod Lens i Arras.
- Z gliwickiego kościoła p.w. św. Piotra i Pawła zarekwirowano dzwony na rzecz produkcji zbrojeniowej.
- Niedobitki gliwickiego pułku ułanów zostają dołączone jako eskadron do dywizji piechoty.
- Łabędzka huta zyskuje nowoczesny piec tyglowy do wytopu niklu.

- 17 października - Pierwsza szychta w kopalni „Öhringen” (ob. KWK „Sośnica-Makoszowy”) początkuje wydobywanie węgla w Sośnicy.

1918

- 6 stycznia - Przy Bankstraße 13 (ob. ul. Bankowa) otwarto czytelnię Towarzystwa Czytelni Ludowych.
- Powstaje polska Powiatowa Rada Ludowa, na której czele staje Feliks Orlicki, dyrektor polskiego Banku Ludowego.
- 25 luty - W Gliwicach urodziła się Jutta Osten, rzeźbiarka, graficzka i medalierka – autorka 150 okolicznościowych medali.
- Powstaje koncepcja budowy połączenia Gliwic z planowanym kanałem Odra – Dunaj. Koszt budowy tzw. „Drogi wielkiej żeglugi” oszacowano na ponad 50 mln marek. Ze względu na kryzys ekonomiczny lat dwudziestych projekt pozostał tylko na papierze.
- Gliwicki Pułk Piechoty nr 22 bierze udział w bitwach o Flandrię, Armentieres i Kemmel.
- W gliwickiej kopalni zastąpiono zaprzęgi konne składami wyposażonymi w lokomotywy napędzane benzolem.
- Pianistka Ruscha Kohn otwiera przy ob. ul. Zwycięstwa 23 pierwszą gliwicką szkołę muzyczną.
- W wielu Śląskich kopalniach wybuchają strajki.
- 7 września – Wychodzi dekret ks. kard. Adolfa Bertrama o powołaniu administracji kościelnej dla Richtersdorf (Wójtowej Wsi).
- 25 września - Zmarł Karl Ludwig Jüngst, były dyrektor gliwickiej huty, radny miejski, członek magistratu, doktor inżynier honoris causa w dziedzinie hutnictwa. Zasznużył się zmodernizowaniem gliwickiej huty oraz budową

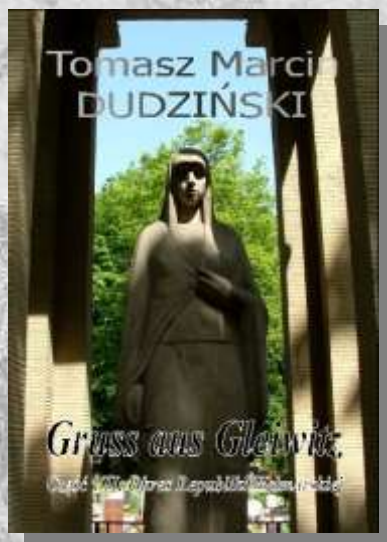
Przy nowej, głównej ulicy miasta łączącej rynek z dworcem kolejowym powstały najpiękniejsze w mieście kamienice.

Fot.: góra – „Oberschlesien im Bild” dół – gliwicka pocztówka.

zaplecza socjalnego dla pracowników. Został pochowany na Cmentarzu Hutniczym.

- *10 listopada - W Berlinie zwycięża rewolucja. Zostaje proklamowana republika, abdykuje cesarz Wilhelm II.*
- *W wystąpieniu przewodniczący rady robotniczej R. Becker dał jasno do zrozumienia, że Śląsk musi pozostać niemiecki.*
- *11 listopada - Niemcy podpisują zawieszenie broni, co oznacza koniec I Wojny Światowej.*
- *18 listopada – Przeciwno wystąpieniu Beckera protestowało na wiecu ok. 500 osób.*
- *Listopad - Na Śląsku powstaje Grenzschutz.*
- *30 listopada – Wybuchają kolejne strajki górników. Z powodu braku węgla staje produkcja w hucie „Hermina”, częściowo w zakładach Huldchinskigo i gliwickiej hucie.*
- *W gliwickim teatrze występuje gościnnie młodziutka, zaledwie 17 – letnia Marie Dietrich (informacja słabo udokumentowana). Rok później nastąpił jej debiut filmowy. Od tego czasu jest znana jako Marlene Dietrich.*
- *24 grudnia – W centrum miasta ma miejsce ostatni przemarsz 22 pułku piechoty.*
- *27 grudnia – 22 Pułk Piechoty im. marszałka Keith zostaje zdemobilizowany.*

Ciąg dalszy historii grodu nad Kłodnicą w książce
„Gruss aus Gleiwitz. Część VII: Okres Republiki Weimarskiej”

Do tej pory ukazały się:

Tomasz Marcin DUDZIŃSKI

Gruss aus Gleiwitz

To amatorskie opracowanie historii Gliwic na tle historii Śląska ujęte w prostą formę kalendarium. Większość dostępnych opracowań historycznych dotyczących dziejów grodu nad Kłodnicą jest zbyt szczegółowa, dotyczy także zbyt krótkiego okresu czasu. Ponadto wszystkie te opracowania są pozycjami kosztownymi, ukazują się w znikomym nakładzie i próżno ich szukać w internecie.

Album „Gruss aus Gleiwitz” ma nad nimi poważną przewagę - jest pozycją całkowicie darmową i ogólnodostępną.

Gruss aus Gleiwitz